

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет міжнародних відносин
Кафедра практики іноземної мови та методики викладання

ДИПЛОМНА РОБОТА

Магістр

Галузь знань _____ 01 Освіта/Педагогіка _____

Спеціальність _____ 014 Середня освіта (Мова і література (англійська)) _____

на тему: Формування граматичної компетентності учнів 9-х класів
за допомогою сучасних ІКТ на уроках іноземної мови

ДРСОА.019213.01.06

Виконала: студентка 2-го курсу _____ В. Д. Рибак
група СОАм-19-1

Керівник
канд. пед. наук. _____ О. О. Лапшина

До захисту допускаю:

Зав. кафедри практики
іноземної мови та методики
викладання, д-р пед. наук, проф. _____ Н. М. Бідюк
_____ 2020р. _____

Хмельницький, 2020

АНОТАЦІЯ

Рибак В. Д. Формування граматичної компетентності учнів 9 класів за допомогою сучасних ІКТ на уроках іноземної мови . – Дипломна робота магістра .

Дипломна робота магістра на здобуття кваліфікації магістра за спеціальністю 014 – Середня освіта (Мова і література (англійська)). – Хмельницький національний університет, факультет міжнародних відносин, кафедра практики іноземної мови та методики викладання, наук. кер.: канд. пед. наук. Лапшина О. О. – Хмельницький, 2020.

Загальний обсяг роботи становить 84 сторінки, із них – 78 основного тексту. Робота містить 2 додатки та 50 джерел посилань.

Ключові слова: граматична компетентність, ключова компетентність, іноземна мова, комп'ютерні технології.

Метою даної роботи було визначення та дослідження формування граматичної компетентності учнів 9 класів за допомогою сучасних ІКТ на уроках іноземної мови та запропонувати авторську систему завдань для формування граматичної компетентності учнів 9 класів.

У дипломній роботі було розглянуто одне із пріоритетних завдань, яке стоїть перед сучасною освітою - формування ключових компетенцій навчання. У вивченні іноземної мови найбільш актуальною є формування граматичної компетенції. Вивчення складових граматичної компетенції показує, що вона включає в себе загальну компетенцію, однією із ключових компонентів якої є граматична компетенція.

Підпис автора

Дата подання роботи до захисту

SUMMARY

Rybak V. D. Forming Grammatical Competency in the 9th Grade Students using Modern ICTs in Foreign Language Lessons. – Master's thesis.

Thesis for obtaining Master's degree in specialty 014 – Secondary education (Language and Literature (English)). – Khmelnytskyi National University, Faculty of International Relations, Department of Foreign Language Practice and Teaching Methods, scientific supervisor: Doctor of Philosophy (Pedagogical Sciences), Assoc. Lapshina O. O. – Khmelnytskyi, 2020.

The paper consists of 84 pages, the main text comprising 78 pages. The work contains 2 appendices and 50 cited sources.

Keywords: grammatical competence, key competence, foreign language, computer technology.

The purpose of this work was to determine and study the formation of grammatical competence of 9th grade students using modern ICTs in foreign language lessons and to propose an author's system of tasks for the formation of grammatical competence of 9th grade students.

In the thesis, one of the priority tasks facing modern education was considered - the formation of key learning competencies. In learning a foreign language, the most relevant is the formation of grammatical competence. The study of the components of grammatical competence shows that it includes a general competence, one of the key components of which is grammatical competence.

Author's signature

The date of the work submission to defence

ЗМІСТ

Вступ.....	5
1. Формування граматичної компетентності учнів 9 класів за допомогою сучасних ІКТ на уроках іноземної мови як наукова проблема.....	9
1.1 Стан дослідженості проблеми формування граматичної компетентності учнів 9 класів у наукових розвідках	9
1.2 Поняття ІКТ та особливості їхнього використання на уроках іноземної мови.....	19
1.3 Стан розвиненості граматичної компетентності учнів 9 класів та наукове обґрунтування методичного забезпечення її формування на уроках іноземної мови.....	27
2. Методичні засади формування граматичної компетентності учнів 9 класів за допомогою сучасних ІКТ на уроках іноземної мови.....	31
2.1. Класифікація методів для формування граматичної компетентності та їхня характеристика.....	31
2.1.1 Етапи формування граматичної компетентності учнів 9 класів у контексті використання сучасних ІКТ.....	44
2.1.2 Класифікація вправ для формування граматичної компетентності учнів 9 класів.....	48
2.1.3. Авторська система завдань для формування граматичної компетентності учнів 9 класів	52
2.2. Організація та методика проведення експериментальної роботи щодо перевірки ефективності розробленої системи завдань	63
2.3. Аналіз релътатів експериментального дослідження.....	67
Висновки.....	68
Перелік джерел посилання.....	70
Додатки.....	77
Додаток 1. Розробка уроку з комплексом групових навчально-творчих завдань	77

Додаток 2. Зв'язок 4 видів мовленнєвої діяльності.....	83
--	----

ВСТУП

Актуальність дослідження. Одним із пріоритетних завдань, які стоять перед сучасною освітою, є формування ключових компетенцій навчання. У вивченні іноземної мови найбільш актуальною є формування граматичної компетенції. Вивчення складових граматичної компетенції показує, що вона включає в себе загальну компетенцію, однією із ключових компонентів якої є граматична компетенція.

Вивченням граматичної компетенції займалось багато учених (О.Ветхов, Г.Воронцова, Р.Мартінова, Н.Склярєнко, В.Цетлін та ін.), дослідження яких були присвячені визначенню змісту навчання граматичного матеріалу й пошуку ефективних методів викладання. Над питанням формування компетенції працювали такі вчені: Ю.Павлов, П.Сисоєв, С.Ніколаєва, В.Сафонова, А.Hirsh та ін. Цей вид компетенції, як зазначає П.Сисоєв, дає змогу тим, хто нею користується, почувати себе практично на рівні з носіями мови, що є кроком до адекватного володіння іноземною мовою, тобто здатністю оперувати вивченою мовою в повсякденних ситуаціях на рівні, максимально наближеному до рівня носіїв мови.

Граматична компетенція – це вміння грамотно будувати словосполучення і речення, правильно використовувати і узгоджувати часи, а також знання частин мови і того, як будуються речення різних типів. Характерними особливостями граматичної компетенції виокремлюють такі: здатність розуміти й виражати значення, продукуючи й розпізнаючи правильно оформлені, згідно з цими принципами, фрази й речення (що є протилежним заучуванню та відтворенню їх стійких формул); неусвідомлене вживання граматичних форм рідної та іноземної мови, згідно з законами і нормами граматики (рід, число, відмінок тощо), чуття граматичної форми, наявність

корекційних навичок щодо правильності вживання граматичних форм: внутрішнє невербалізоване знання граматичної системи мови, знання морфологічної й синтаксичної системи мови (типології форм), а також набору правил.

Як зазначає О.Вовк, граматична компетенція забезпечує системне знання лексичного, морфологічного, синтаксичного, фонетичного та орфографічного аспектів мови для побудови осмислених і зв'язних висловлювань; володіння граматичними поняттями, а також засобами вираження граматичних категорій; навички і вміння адекватно використовувати граматичні явища в мовленнєвій діяльності в різноманітних ситуаціях спілкування для розв'язання мовленнєво-розумових проблемних завдань. Отже, граматична компетенція - це наявність у майбутнього спеціаліста відповідних знань, умінь, навичок, особистісних якостей, які можна подати у вигляді конструкта таких компонентів: мотиваційного, гностичного, діяльнісного та особистісного.

Проблемі формування граматичної компетенції учнів 9-тих класів при вивченні англійської мови приділено багато уваги. Так, Т.В. Бабенко, О.Б. Бігич та В.Г. Куліш ілюструють особливості навчання молодших школярів англомовного граматичного матеріалу майбутніми вчителями англійської мови початкової школи. Пошуком ефективних технологій навчання іноземної мови займалися Е. Берн, Л. Виготський, В. Гатальська, І. Зимня, Р. Роджерс, Т. Сахарова та ін. Сучасні дослідження науковців О. Бігич, Н. Гальскової, О. Котенко, О. Негневицької, В. Редька, Ю. Федусенка та інших свідчать про широкі можливості й успішне використання різних технологій та засобів навчання під час формування граматичних компетенцій в учнів молодших класів.

Об'єктом дослідження є процес формування граматичної компетентності учнів 9 класів за допомогою сучасних ІКТ на уроках іноземної мови.

Предметом дослідження є зміст, форми і методи формування граматичної компетентності учнів 9-х класів.

Мета дослідження полягає у розробці та обґрунтуванні системи завдань для формування граматичної компетентності учнів 9 класів за допомогою сучасних ІКТ на уроках іноземної мови.

Відповідно до сформульованої мети окреслено такі основні завдання:

1. Проаналізувати стан дослідженості проблеми формування граматичної компетентності учнів 9-х класів у наукових розвідках.
2. Охарактеризувати поняття ІКТ та особливості їхнього використання на уроках іноземної мови.
3. Визначити методики формування граматичної компетентності учнів 9-х класів за допомогою сучасних ІКТ на уроках іноземної мови.
4. Розробити авторську систему завдань для формування граматичної компетентності учнів 9-х класів за допомогою сучасних ІКТ на уроках іноземної мови.

Методи дослідження, використані у дипломній роботі: теоретичні: аналіз, синтез і узагальнення психолого-педагогічної, психолінгвістичної, лінгвістичної та методичної літератури; аналіз чинних програм, підручників і посібників; емпіричні: вивчення й узагальнення передового педагогічного досвіду, бесіди, спостереження за навчальним процесом, застосування спеціальних методик для виявлення рівня засвоєння учнями нової лексики; статистичні: для кількісно-якісного аналізу експериментальних даних.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні та експериментальній перевірці авторської системи завдань для формування граматичної компетентності учнів 9-х класів за допомогою сучасних ІКТ на уроках іноземної мови та можливостях їх подальшого використання у шкільній практиці.

Структура роботи. Дипломна робота магістра складається зі вступу, двох розділів, висновків, переліку джерел посилання та додатків. Обсяг тексту складає 84 сторінок, основний зміст викладено на 78 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 9 КЛАСІВ ЗА ДОПОМОГОЮ СУЧАСНИХ ІКТ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

1.1 Стан дослідженості проблеми формування граматичної компетентності учнів 9 класів у наукових розвідках

Невід'ємною складовою вивчення англійської мови виступає вивчення граматики. Без знання граматики людина не зможе повністю розуміти мовлення інших і побудувати власне мовлення таким чином, щоби її зрозуміли. Інакше кажучи, незнання граматики може стати тією перепорою, що ускладнить чи унеможливить процес комунікації. Таким чином, в контексті успішного навчання молодших школярів англійської мови особливої актуальності набуває проблема формування англомовної граматичної компетенції учнів початкової школи.

Проблема навчання граматики англійської мови в 9 класах знаходить відображення в роботах Н.Гальської, І. Зимньої, О. Коломіної, С.Логунової, З.Никитенко, С. Ніколаєвої, С.Романа та інших науковців. Так, психологічні основи навчання іноземної мови в початковій школі стають предметом дослідження С. Романа. У науковій розвідці О.Коломіної обґрунтовується сутність технології формування іншомовної граматичної компетенції та визначаються шляхи її реалізації засобами навчально-методичного комплексу.

Компетентісний підхід до організації освітнього процесу висвітлюється в працях О. Глузмана, Т. Сорочан, М.Степка.

Утім, проведений аналіз наукової літератури засвідчив, що проблема формування англомовної граматичної компетенції учнів 9 класів характеризується недостатньою теоретичною та методичною розробленістю.

Слід зазначити, що в науковій літературі існує дві близьких за змістом категорії - «компетенція» та «компетентність». За О. Глузманом, компетентність являє собою ключове поняття, що поєднує інтелектуальний і навичковий складники освіти. На думку В. Болотова, компетентність,

виступаючи результатом навчання, не прямо витікає з нього, а є наслідком саморозвитку індивіда, узагальненням особистісного досвіду та досвіду діяльності.

Натомість, компетенція зазвичай розуміється як:

- динамічне суміщення знання, розуміння, навичок та здібностей (М. Степко);
- здатність і готовність фахівця якісно виконувати функціональні завдання професійної діяльності (В. Леснова, М. Семенов).

На думку Р. Поршневої та О. Спиридонової, граматична компетенція передбачає внутрішнє невербалізоване знання граматичної системи мови, знання морфологічної та синтаксичної системи мови (типології форм), а також набору правил.

Кінцевою метою формування граматичної компетенції дітей молодшого шкільного віку виступає практичне засвоєння учнями граматичної будови мови (системи мовних одиниць) і правил її використання у процесі комунікації. Важливого значення в контексті формування граматичної компетенції набуває завдання збагачення мовного багажу учнів початкової школи якомога більшою кількістю граматичних конструкцій.

Важливість такого завдання зумовлюється, на наш погляд, принаймні двома причинами. По-перше, використання різних граматичних конструкцій сприяє розвитку мислення дитини, її розумових здібностей та є запорукою інтелектуального зростання школяра. По-друге, використання граматичних конструкцій на практиці сприятиме підвищенню рівня правильності мовлення молодших школярів, що є ознакою культури мовлення в цілому та сформованості мовної особистості - зокрема.

Утім, варто зазначити, що граматики в початкових класах має бути максимально зрозумілою для учнів. Інакше кажучи, при навчанні учнів початкової школи граматиці англійської мови варто уникати зарозумілості при формулюванні правил та великою кількістю виключень, використовуючи при

цьому найпростіші для сприйняття й розуміння правила з обов'язковою опорою на рідну мову.

Таким чином, під англомовної граматичною компетенцією учнів початкової школи ми розуміємо здатність дітей молодшого шкільного віку до розпізнавання, правильної побудови та використання у процесі комунікації граматичних конструкцій англійської мови. Основою для формування компетенції, на наш погляд, є розуміння молодшим школярем граматичних конструкцій і досвід їх використання, що набувається на уроках англійської мови.

Загальна характеристика англомовної граматичної компетенції учнів 9 класів школи передбачає визначення складових компетенції. Ми вважаємо, що визначення складових англомовної граматичної компетенції молодших школярів тісно пов'язане зі з'ясуванням ознак оволодіння учнями граматичною системою мови. Показниками усвідомленого оволодіння граматичною системою іноземної мови вважаються такі ознаки:

- порівняння дитиною висловлювань, які вона сприймає і породжує;
- прагнення учня знайти в мові певні закономірності;
- уміння аналізувати граматичний матеріал на рівні граматичної абстракції, проявом чого в навчанні іноземної мови є здібності дитини користуватися різними символами;
- уміння синтезувати граматичний матеріал, тобто будувати висловлювання з окремих елементів;
- усвідомлені дії з граматичним матеріалом, в результаті чого формуються теоретичні узагальнення, які складають основу теоретичних понять;
- пошук граматичного правила і вміння сформулювати його;
- творчі дії з граматичним матеріалом.

На наш погляд, складовими англомовної граматичної компетенції учнів початкової школи виступають:

- мотивація до пізнання граматичних структур англійської мови, що передбачає наявність в учнів початкової школи потреби в пізнанні граматичних структур;
- обізнаність із особливостями граматичних структур англійської мови, що означає розуміння відмінностей між граматичними явищами та розуміння ситуацій використання граматичних структур;
- готовність до реалізації граматичних структур англійської мови.

З огляду на викладене вище, вважаємо, що процес формування граматичної компетенції може бути представлений трьома етапами. Першим етапом виступає мотиваційний етап, сутність якого полягає в стимулюванні потреби в пізнанні граматичної структури. Інтерес до ознайомлення з новою структурою має бути результатом усвідомлення учнями недостатності знань для виконання поставленого завдання. На когнітивному етапі відбувається ознайомлення та автоматизація дій учнів із новою граматичною структурою. Автоматизація передбачає пояснення граматичної структури та відпрацювання (закріплення) в свідомості учня її особливостей шляхом виконання репродуктивно комунікативних вправ. Третій етап - етап реалізації - передбачає надання учням можливостей використовувати набуті знання в процесі спілкування, ознакою якого виступає невідповідність мовлення.

Вивчення школярами англійської мови передбачає навчання граматики, результатом якого має стати формування в учнів початкової школи англомовної граматичної компетенції. У статті англомовна граматична компетенція учнів початкової школи отримує наукове трактування як здатність дітей молодшого шкільного віку до розпізнавання, правильної побудови та використання у процесі комунікації граматичних конструкцій англійської мови. Складовими

компетенції виступають мотивація до пізнання граматичних структур англійської мови, обізнаність із особливостями граматичних структур англійської мови та готовність до реалізації граматичних структур англійської мови.

Навчальна діяльність становить основний вид діяльності учнів основної школи. Розвиток інтелектуальної сфери підлітка складає центральну ланку в його психічному розвитку, є важливою умовою становлення особистості. Саме тому при формуванні іншомовної граматичної компетенції учнів, вчитель повинен пам'ятати про важливість урахування великої кількості аспектів навчання, серед яких знання закономірностей функціонування мислення, пам'яті, сприймання, уваги, мотивації та їх індивідуальних проявів в учнів певного віку. Ці аспекти допомагають вчителю керувати їх розумовою діяльністю та використовувати вплив окремих психологічних процесів на якість оволодіння іншомовним мовленням. Багато особливостей поведінки підростаючої людини залежить від розумового розвитку в конкретний період життя.

У зв'язку з цим, мислення, яке має найбільший вплив на якість оволодіння іншомовним мовленням серед усіх психічних процесів, стає менш предметним і наочним. Воно характеризується самостійністю, швидкістю, глибиною розуміння навчального матеріалу. У старшому підлітковому віці в учнів відбувається стрімкий розвиток абстрактного, формального, логічного, критичного та творчого мислення. Це сприяє формуванню іншомовної граматичної компетенції. Як зазначає І.С. Кон, «розвиток абстрактно- логічного мислення знаменує появу не тільки нової інтелектуальної якості, але і відповідної потреби. Діти годинами сперечаються про сторонні предмети, про які вони не мають жодного уявлення» [5, с. 178]. У цьому віці у дитини формується здатність міркувати гіпотетико-дедуктивним шляхом, робити узагальнення та висновки, обґрунтовувати докази, сперечатися. Учні середніх класів

починають свідомо використовувати такі розумові операції, як: порівняння, аналіз, дедукція та інші. Це підтверджує О.В. Скрипченко, який зазначає, що в учнів з'являється здатність аналізувати нові сполучення, предмети і категорії, вживати мовленнєві абстрактні висловлювання, висувати різні ідеї, що співставляються одна з одною різними способами. Таким чином, при правильному спрямуванні вчителем мовленнєвої діяльності учнів відбувається формування та удосконалення граматичних навичок. Це сприяє правильному засвоєнню граматичного матеріалу.

В цей віковий період формується «індивідуальний стиль мовлення», ускладнюється його структура, виникають спеціальні терміни, абстрактні та метафоричні висловлювання, але у підлітків залишаються труднощі з оволодінням зв'язним логічним висловлюванням. Слід підкреслити, що у них з'являється прагнення не лише до повноцінного предметного спілкування, вони хочуть спілкуватися заради самого спілкування. Стрімкий розвиток мовленнєвої діяльності учнів сприяє розширенню номенклатури комунікативних задач, успішно розв'язаних ними, та вдосконаленню вирішення цих задач. Таким чином, предикативна структура висловлювання учнів стає складнішою, зростає обсяг висловлювання, удосконалюються показники мислення, зв'язності тексту і підвищується загальна культура мовлення. Особливим досягненням можна вважати оволодіння здатністю робити висновки, тому вчитель повинен використовувати різноманітні завдання, що активізують розумову діяльність учнів [5, с. 256].

Важливу роль в оволодінні ІМ відіграє також пам'ять. При вивченні ІМ особливе значення має саме мимовільне запам'ятовування. Так, мимовільно запам'ятовується саме той матеріал, який пов'язаний з активною розумовою діяльністю, тому вправи мають збуджувати активну творчу діяльність учнів [15 с. 322]. Запам'ятовування навчального матеріалу є більш стійким, якщо воно спирається на різноманітні форми відчуттів та

якщо порівнювати новий матеріал з уже засвоєним. Розвинути пам'ять допомагає зацікавленість та позитивне ставлення учнів до матеріалу. Пам'ять у підлітковому віці переходить від конкретно-логічної до абстрактно-логічної. Відбуваються істотні зміни в перебігу логічної пам'яті. Вони підпорядковуються установкам: засвоїти, зрозуміти, розібратися і запам'ятати матеріал. Це дає змогу учням вільно відтворювати вивчений матеріал, тому доцільно пропонувати вправи на індивідуальне пояснення та розкриття конкретних понять і тем, надаючи їм комунікативної спрямованості.

Важливу роль відіграють також процеси сприймання та відчуття. Перцептивний розвиток підлітка пов'язаний з тим, що він переходить від опанування графічних образів, що було характерним для молодших школярів, до засвоєння графічних схем і таблиць. Дедалі більше розвивається цілеспрямованість сприймання, тобто вдосконалюється повнота та точність сприйняття, спостережень тощо.

Увага є необхідною умовою успішного розвитку учнів. Особливо важливою її роль постає у процесі навчання, адже нерозуміння підлітками матеріалу пов'язане з недоліками їх уваги, тому учнів потрібно зацікавлювати та захочувати не лише до виконання навчальних завдань, а й поглиблювати їх знання різноманітними іншими способами. Обсяг уваги, здатність тривало зберігати її інтенсивність та перемикати її з одного предмета на інший у підлітковому віці зростає. Разом з тим увага стає більш вибірковою, залежно від спрямованості інтересів [15, с. 331].

Мотивація – це перший компонент структури навчальної діяльності; система спонукань, які зумовлюють активність організму і визначають її спрямованість. Найважливішими мотивами для учнів є успішна діяльність на уроці, вміння спілкуватися іноземною мовою та перспектива використання її у майбутній практичній діяльності [15, с. 339].

Необхідною умовою для створення в учнів інтересу до змісту навчання та самої навчальної діяльності є можливість проявити в навчанні

розумову самостійність та ініціативність. Чим активніший вид вивчення, тим легше їх зацікавити. Основним завданням є залучення таких завдань, для вирішення яких від учнів вимагається активна навчальна діяльність. А також важливим методом є створення проблемних ситуацій [5, с. 226].

Розвиток інтелекту також тісно пов'язаний з розвитком творчих здібностей, які передбачають не просто засвоєння інформації, а виявлення інтелектуальної ініціативи та створення чогось нового. Зіштовхуючи особистість з безліччю нових суперечливих життєвих ситуацій, підлітковий вік стимулює й актуалізує її творчі потенції [2, с. 17].

Узагальнюючи зазначене, робимо висновок, що при формуванні іншомовної граматичної компетенції вчитель повинен постійно враховувати індивідуально-психологічні та вікові особливості учнів основної школи. При формуванні іншомовної компетенції, а саме граматичної, вчитель повинен враховувати, що підлітковий вік характеризується домінуванням «відчуття дорослості». Учень готовий до всіх видів навчальної діяльності, які можуть зробити його дорослим. У цей час у нього виникає бажання виявити своє власне «Я» та стати суспільно значимим - проявити себе у суспільній та навчальній діяльності, переоцінити свої розумові здібності. Важливими виступають такі види інтелектуальної діяльності, як абстрактний та логічний тип мислення, абстрактно-логічний тип пам'яті та вдосконалене сприйняття простору, часу та тексту.

У середніх навчальних закладах вивчаються не всі граматичні явища іноземної мови, а спеціально відібраний граматичний мінімум, який складається з активного граматичного мінімуму та пасивного граматичного мінімуму. Для висловлення власних думок іноземною мовою учень має оволодіти тими ГС, які входять до АГМ. До пасивного граматичного мінімуму входять такі ГС, якими учні можуть не користуватися для висловлення своїх думок, але які потрібні для сприймання і розуміння мовлення. Учні повинні пізнати і зрозуміти їх під час читання і під час

підготовки до нього та аудіювання. Програма дещо конкретизує його, але він уточнюється також відповідними шкільними підручниками [7, с. 75].

Активний і пасивний словниковий запас утворюють так звані наявний або реальний словник, який служить основою для формування потенціального словника. На відміну від наявного словника, що включає знайомі ЛО, які учні вживають для вираження своїх думок або для сприймання і розуміння думок інших людей, потенціальний словник складають ті незнайомі слова, про значення яких читач/слухач може здогадатися, зустрівшись з ними при читанні/аудіюванні.

До потенціального словника відносяться:

- інтернаціональні слова, подібні і звучанням і/або написанням та за значенням до слів рідної мови;
- похідні і складні слова, що складаються з відомих учням компонентів;
- конвертовані слова;
- нові значення відомих багатозначних слів;
- слова, про значення яких учні можуть здогадатися за контекстом.

Щоб сприймати і розуміти думки інших людей, необхідно володіти як активним, так і пасивним граматичним мінімумом [10, с. 217]. ГС, що входять до АГМ, вживаються в усіх видах МД - аудіюванні, говорінні, читанні та письмі. Тому потрібно формувати як рецептивні, так і репродуктивні навички володіння цими структурами.

Щоб охарактеризувати граматичні навички, розглянемо поняття «навичка». За визначенням Л.С. Панової, «навичка – це дія з мовним матеріалом, доведена до автоматизму внаслідок вправління» [8, с. 315].

Граматичні навички мовлення, як і всі інші навички мовлення, повинні характеризуватися такими ознаками як автоматизованість, гнучкість та стійкість і формуватися поетапно. [7, с.73].

Граматична навичка – це автоматизований компонент мовленнєвої діяльності, психофізіологічну основу якого становлять так звані граматичні стереотипи, які формуються і функціонують як наслідок постійного вживання мовлення, тобто у процесі набуття людиною індивідуально-мовленнєвого досвіду. В основі будь-якої навички, в тому числі і граматичної, лежить динамічний стереотип, який є системою умовних рефлексів, утворюваних у відповідь на стало повторювану систему умовних подразників. У процесі формування граматичної компетенції це регулярне тренування однієї й тієї граматичної структури (ГС), що передбачає багаторазове задіяння одних і тих самих подразників [1, с. 179].

Характеризуючи граматичну навичку, слід виокремити також таке поняття як граматична структура.

Сприймаючи граматичну форму, ми розпізнаємо ті чи інші ознаки, що сигналізують про певну структуру: їх називають граматичними сигналами, а структуру відповідно розглядають як механізм сигналів, що служать для передачі певних значень (А.С.Хорнбі).

Кожна мовленнєва одиниця має свою структуру, яка відображає певні зв'язки між її компонентами. Розрізняють п'ять рівнів мовленнєвих одиниць:

- рівень словоформи (слово в його граматичній формі);
- рівень вільного словосполучення;
- рівень фрази / речення;
- рівень понадфразової єдності (ПФЄ) (відрізок мовлення, який складається з двох або більше речень, синтаксично організований і комунікативно самостійний);
- рівень цілого тексту.

Для навчання граматичного матеріалу вагомими є перші чотири рівні, тому що на рівні тексту (усного або письмового) навички мають уже функціонувати, а не формуватися.

Граматичні навички мовлення, як і всі інші навички мовлення, характеризуються певними ознаками. У сформованому вигляді мовленнєва граматична навичка має низку специфічних властивостей. Психологи і методисти, серед яких С. Л. Рубінштейн, І. О. Зимня, Ю. І. Пассов, Н. К. Склярєнко, С. П. Шатілов, виокремлюють такі основні властивості навички: автоматизованість, стійкість, гнучкість, спонтанність, відсутність напруження і швидкої втомлюваності, швидка збуджуваність стереотипу, усвідомленість.

Залежно від типу МД, граматичні навички поділяються на репродуктивні, або навички говоріння і письма (активний граматичний мінімум (АКМ)), та рецептивні, або навички читання й аудіювання (активний і пасивний граматичний мінімум).

1.2 Поняття ІКТ та особливості їхнього використання на уроках іноземної мови

У наш час людство переживає науково-технічну революцію, в якості матеріальної основи якої служить електронно-обчислювальна техніка. На базі цієї техніки з'являється новий вид технологій – інформаційні. До них відносяться процеси, де «вихідним матеріалом», тобто «продукцією» є інформація. Як виробничі, інформаційні технології виникають не спонтанно, а в результаті технологізації того чи іншого соціального процесу, тобто цілеспрямованого активного впливу людини на ту чи іншу область виробництва і перетворення її на базі машинної техніки. Чим ширше використання ЕОМ, тим вище їхній інтелектуальний рівень, тим більше виникає видів інформаційних технологій.

Отже, інформаційні технології – це сукупність методів та програмно-технічних засобів, об'єднаних у технологічний ланцюжок, що забезпечує збирання, оброблення, зберігання, поширення та відображення інформації, з метою зменшення трудомісткості процесів використання інформаційного ресурсу, а також підвищення їхньої надійності та оперативності [15, с. 17].

Інформаційні технології мають такі властивості:

- предметом обробки є дані;
- мета процесу – одержання інформації;
- засіб здійснення інформаційного процесу – програмні чи програмно-апаратні лічильні комплекси;
- процеси оброблення даних включають окремі операції відповідно до проблемної сфери;
- вибір керуючих дій процесами виконується особами, що приймають рішення;
- критеріями оптимізації процесу є вірогідність, надійність, цілісність, своєчасність інформації [15, с. 26].

Інформаційні технології створюють нові можливості для розвитку суспільства і мають стратегічне значення для:

- ефективного використання інформаційних ресурсів;
- оптимізації та автоматизації інформаційних процесів;
- розроблення виробничих технологій;
- застосування в системах електронних телекомунікацій;
- підвищення інтелектуального потенціалу суспільства;
- використання методів інформаційного моделювання в науково-дослідницьких роботах, що дає можливість проводити і аналізувати складні випадки;

- використання методів інформаційного моделювання, глобальних процесів, космічного інформаційного моніторинг [6, с. 75].

У навчанні СІТ являють собою засоби та методи передачі навчальної інформації за допомогою новітніх пристроїв комунікації (комп'ютеризації, Інтернету, електронних книг тощо). Також можна сказати, що СІТ у навчанні – це методологія і технологія навчально-виховного процесу з використанням новітніх електронних засобів навчання, в першу чергу ЕОМ.

Впровадження СІТ у навчання, як один з елементів інформатизації освіти, передбачає забезпечення сфери освіти теорією і практикою розробки і використання сучасних інформаційних технологій, орієнтованих на реалізацію психолого-педагогічної мети навчання та виховання.

Останнім часом методика викладання іноземних мов зазнала певних змін у організації процесу та методів навчання, його структурі та змісті. На сьогоднішній день найпоширенішим та дієвим методом викладання та навчання іноземних мов, безперечно, є комунікативно-орієнтований, який покликаний максимально наблизити учнів до реальних умов іншомовного середовища. А активне застосування комп'ютерних технологій є одним із засобів реалізації цього методу. Саме тому перед спеціалістами в галузі комп'ютерних технологій, лінгвістами, методистами та викладачами іноземних мов виникла необхідність вдосконалення методики викладання, застосовуючи сучасні інформаційні технології [13, с. 25]. Таким чином, комп'ютер бере на себе левову частину рутинної роботи викладача, вивільняючи йому час для творчої діяльності, що на сучасному рівні розвитку техніки не може бути віддана комп'ютеру.

Про те, що «... комп'ютери стрімко ввійшли в наше життя й у процес навчання англійській мові, трохи потіснивши традиційні методики і змусивши викладачів іноземних мов вирішувати проблеми,

про існування яких кілька десятків років тому жоден лінгвіст навіть не підозрював» пише С. В. Фадєєв [4, с. 102]. Він також говорить, що немає нічого дивного в тім, що не усі викладачі виявилися готовими до широкого впровадження комп'ютерів у таку нетрадиційну сферу, як навчання іноземним мовам. Необхідно, щоб кожен викладач зрозумів просту думку: комп'ютер у навчальному процесі – не механічний педагог чи заступник, аналог викладача, а засіб для навчання дітей, що підсилює і розширює можливості його навчальної діяльності. Те, що викладач бажає одержати в результаті використання машини, у неї необхідно запрограмувати. Комп'ютерні навчальні програми в навчанні англійської мови почали використовуватися з 80-х рр. ХХ ст. Тоді говорилося про те, що АНС відносяться до так званих комбінованих технічних засобів навчання. Вони призначені для реалізації за допомогою комп'ютера, що працюють у діалоговому режимі, функцій по пред'явленню навчальної інформації в зручній для сприйняття формі, індивідуалізованому керуванню навчальною діяльністю в ході програмованого, проблемного навчання; контролю знань, а також для забезпечення доступу до обчислювальних, інформаційно- довідкових і інших ресурсів комп'ютера [4, с. 37].

Основною метою застосування СІТ у навчанні є підготовка учнів до повноцінної життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства. Можна також виділити такі педагогічні завдання впровадження СІТ у навчальний процес:

- інтенсифікація всіх рівнів навчально-виховного процесу, підвищення його ефективності;
- побудова відкритої системи освіти;
- система інтеграції предметних галузей знань;
- розвиток творчого потенціалу учня;
- розвиток умінь експериментально-дослідницької діяльності;

- формування інформаційної культури учнів;
- реалізація соціального замовлення, обумовленого інформатизацією сучасного суспільства [9, с. 73].

Отже, можна підсумувати, що сучасні інформаційні технології, відкриваючи учням доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, дають цілком нові можливості для творчості, знаходження і закріплення нових професійних навиків, дозволяють реалізувати принципово нові форми і методи навчання, що, безумовно, позитивно відображається на ефективності навчання.

Придатність сучасних технічних засобів навчання для використання на заняттях з іноземної мови визначається наступними критеріями:

- сприяння підвищенню продуктивності праці та ефективності навчального процесу;
- забезпечення контролю навчальних дій кожного учня;
- підвищення цікавості до вивчення мови;
- забезпечення оперативного зворотного зв'язку та поопераційний контроль дій всіх учнів;
- можливість швидкого введення відповідей без тривалого кодування чи шифрування [4, с. 123-124].

В основу використання засобів СІТ в навчальному процесі, як і будь-яких традиційних засобів і систем навчання, повинні бути покладені загальноновизнані дидактичні принципи навчання. Конкретизуючи вимоги до навчального процесу, організованого з використанням СІТ, з них можна виділити основні, такі як:

- а) принцип науковості

До змісту навчання слід включати тільки вірогідні наукові знання у формі, яка відповідає науковій моделі певного рівня адекватності. До змісту освіти, разом з тим, можуть включатись не тільки усталені в науці знання, але й фундаментальні проблеми сучасної науки. Принцип науковості визначає також способи подання навчального матеріалу відповідно до сучасного рівня наукових знань. У зв'язку з цим передбачається формування в учнів вмінь та навичок наукового пошуку, ознайомлення їх з сучасними методами пізнання. Отже і відтворення навчального матеріалу, в тому числі з використанням засобів СІТ, повинне відбуватись на основі моделей, які повинні бути адекватними науковому знанню і одночасно доступними для розуміння учнями.

б) принцип наочності

Навчальна діяльність учнів повинна відбуватись за максимально можливою модальністю навчального матеріалу. Слід використовувати тільки ті засоби, які максимально сприяють реалізації мети навчання та, з допомогою СІТ, виявляти та акцентувати на найважливіших аспектах, абстрагуючись від не суттєвих на даний час.

Найважливіша перевага комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання ґрунтується на сучасному розумінні принципу наочності і полягає у тому, що за умов використання педагогічних програмних засобів учні не тільки споглядають навчальні ситуації, а й беруть у них участь. Таким чином реалізуються суттєві дидактичні передумови успіхів у навчанні – емоційне включення, гностичність, наочність навчального матеріалу, індивідуалізація темпу подання навчального матеріалу.

в) принцип систематичності й послідовності

Систематичність подання навчального матеріалу передбачає забезпечення передумов для створення учнем особистісної моделі знань, яка повинна бути внутрішньо несуперечливою системою, відповідати меті навчання, тобто бути максимально адекватною педагогічній моделі

знань. У змісті цього принципу доцільно виділяти новий компонент - спосіб реалізації навчальних дій, у ході виконання яких засвоюються знання. А для того, щоб в учнів з самого початку склалась система уявлень про діяльність, яку слід виконати: необхідно на початку навчання дати загальні установки, тобто створити орієнтувальну основу дій.

г) принцип активного залучення всіх учнів до навчального процесу

Цей принцип вимагає від учителя не тільки залучення учнів до активної діяльності на уроці. Важливим є усвідомлення ними необхідності власної діяльності, надання їм можливості обрання таких її видів, які найкраще відповідають їхнім здібностям. Відповідну орієнтувальну основу створює вчитель – формулюванням критеріїв добору найбільш раціональних видів діяльності.

д) принцип індивідуального підходу у навчанні

Під час створення і добору комп'ютерно-орієнтованих систем навчання, із застосуванням яких реалізується принцип індивідуалізації навчання, повинні враховуватись напрямки та рівні цієї реалізації. Зокрема, під час добору методики подання та перевірки засвоєння предметних знань і вмінь учнів необхідно враховувати мотиваційний аспект, індивідуально-особистісні та психофізіологічні особливості кожного. Важливим є також забезпечення визначення і наступного врахування індивідуального початкового рівня, тобто визначення обсягу та глибини засвоєння опорних знань, сформованості відповідних умінь, стійкості навичок.

е) принцип доступності

Доступністю визначається можливість досягнення мети навчання як загалом, так і на певному його етапі. Умовою реалізації є наявність до початку навчання всіх його внутрішніх і зовнішніх передумов.

Принцип доступності пов'язаний з принципами систематичності і послідовності, оскільки тільки ті знання, які подаються у строгій

послідовності, з дотриманням вимог систематичності, є більш доступними для сприйняття і засвоєння [16, с. 134-145].

Отже:

- інформаційні системи навчання повинні створюватися цілеспрямовано з урахуванням проблем організації навчальної діяльності і необхідності розвитку всіх її компонентів;
- СІТ повинні використовуватися на основі предметного змісту і відповідно до програм навчальних курсів, але при цьому можуть створюватися засоби для використання у вивченні різних навчальних дисциплін;
- системи навчання повинні створюватися для засвоєння системи понять: описаної з використанням ієрархії розумових дій і операцій суб'єкта навчання;
- інформаційно-комунікаційні технології повинні органічно вписуватись у процес навчання, виступати як засоби колективної і самостійної діяльності учасників цього процесу;
- комп'ютерно-орієнтовані технології навчання повинні розроблятися і використовуватися з урахуванням вікових особливостей суб'єктів навчання;
- комп'ютерно-орієнтовані методичні системи навчання повинні задовольняти психолого-педагогічні, ергономічні дидактичні вимоги, створюватися на основі сучасних досягнень педагогічної науки;
- комп'ютерні програмні засоби слід супроводжувати докладним методичним забезпеченням, перед упровадженням в практику використання у навчальному процесі вони повинні пройти відповідні випробовування

- комп'ютерні засоби навчання повинні легко адаптуватися до різноманітних конфігурацій обчислювальної техніки, а також відповідати рівню знань, умінь і навичок користувача, меті навчання, віковим особливостям учнів [9, с. 136-138].

Сучасний учитель займається різними видами професійної діяльності: викладацькою, виховною, науковою, методичною, управлінською. Залежно від того або іншого виду діяльності існують різні можливості використання СІТ, що дають можливість отримувати, передавати, систематизувати, обробляти інформацію, здійснювати комунікацію між колегами, учнями та їх батьками тощо.

1.3 Стан розвиненості граматичної компетентності учнів 9 класів та наукове обґрунтування методичного забезпечення її формування на уроках іноземної мови

Граматичні навички мовлення, як і всі інші навички мовлення, повинні характеризуватися такими ознаками як автоматизованість, гнучкість та стійкість і формуватися поетапно.

Сформованість репродуктивної граматичної навички – одна з передумов функціонування вміння висловлювати свої думки в усній та письмовій формі. Щоб здійснити свій комунікативний вибір, той, хто говорить/пише, має спочатку вибрати граматичну структуру, яка б відповідала даній ситуації мовлення. Так, якщо людина має намір про щось дізнатися, вона обирає одну із ГС, що виражає запитання. Дальший вибір залежить від часу події, про яку йдеться, від характеру інформації, що потрібна у відповідь на запитання, тощо. У багатьох випадках (наприклад, при висловлюванні прохання) на вибір ГС впливають стосунки між людьми.

Обрану ГС потрібно оформити відповідно до норм даної мови. (Маються на увазі синтаксичні та морфологічні особливості ГС). Вибір та оформлення ГС здійснюються паралельно: засвоюючи форму, учень

повинен мати певний комунікативний намір, вирішувати конкретне мовленнєве завдання – щось запитати, попросити, комусь заперечити, підтвердити чи спростувати чиюсь думку тощо, з тим щоб у його свідомості поєднувалися комунікативний намір та форма, за допомогою якої він виражається.

Сформованість рецептивної граматичної навички – одна з передумов функціонування вміння розуміти думки інших людей в усній і письмовій формах. На відміну від репродуктивної граматичної навички, яка передбачає вибір форми відповідно до комунікативного наміру, ситуації мовлення та ін., першою операцією у формуванні рецептивної граматичної навички є сприймання звукового або графічного образу ГС. Якщо рецептивна навичка сформована, сприймання супроводжується розпізнаванням граматичних форм та співвіднесенням їх з певним значенням.

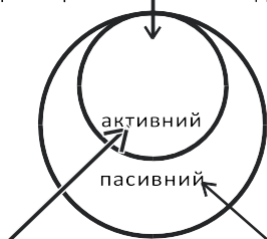
У середніх навчальних закладах вивчаються не всі граматичні явища виучуваної ІМ, а спеціально відібраний шкільний граматичний мінімум, який складається з активного граматичного мінімуму і пасивного граматичного мінімуму. Для вираження своїх думок ІМ учень має володіти тими ГС, які входять до активного граматичного мінімуму. Безперечно, ці ГС він має також розуміти в усному або письмовому мовленні. До пасивного граматичного мінімуму входять такі ГС, якими учні можуть не користуватися для вираження своїх думок, але які потрібні для сприймання і розуміння іншомовного мовлення в усній і письмовій формі. Звичайно, кількість таких ГС буде не такою великою, як кількість лексичних одиниць пасивного словника, бо взагалі кількість ГС і граматичних явищ у будь-якій мові обмежена і піддається обліку. Щоб сприймати й розуміти думки інших людей, необхідно володіти як активним, так і пасивним шкільним граматичним мінімумом (див. схему 2). На жаль, у програмі, де весь граматичний матеріал ретельно

розписаний по класах, він не розділяється на активний і пасивний. Тому вчителю доведеться робити це самому.

Схема 2

Шкільний граматичний мінімум

Для вираження власних думок

Для розуміння думок інших людей

Як зазначалося вище, компонентами ГК є граматичні знання, мовленнєві граматичні навички і граматична здатність. Виділяючи ці важливі складники ГК, слід разом з тим зазначити, що формуються вони не окремо один від одного, а разом. Тому ми у визначенні етапів формування ГК будемо спиратися на виділені С.Ф.Шатіловим етапи формування мовленнєвої граматичної навички. Першим етапом є орієнтовно-підготовчий. На цьому етапі відбувається ознайомлення учнів з новим граматичним явищем/ ГС і первинне виконання мовленнєвої граматичної дії за зразком, якщо вона елементарна, чи первинне виконання окремих операцій, що входять до складу граматичної дії на ґрунті усвідомлення способів їх виконання. На другому, стереотипно ситуативному етапі, відбувається автоматизація дій учнів з новими ГС на рівні фрази. На третьому, варіююче-ситуативному етапі, продовжується автоматизація дій учнів з новими ГС на рівні ПФЄ і тексту.

На другому і третьому етапах формування граматичної навички має місце автоматизація дій учнів з новою ГС на рівні фрази, ПФЄ і цілого тексту, для чого потрібні відповідні вправи і завдання.

Як відомо, основним засобом навчання ІМ є НМК. Допоміжні засоби навчання поділяють на технічні і нетехнічні. Розглянемо спочатку нетехнічні засоби формування ГК. Тут слід почати із звичайної зображальної наочності – малюнків, без яких ніяк не обійтися, наприклад, у вправах для засвоєння ГС у теперішньому подовженому часі (Present Progressive) в англійській мові.

Зазвичай малюнки із зображенням дій використовують для ознайомлення учнів з новою ГС, для коментування учнями дій персонажів, зображених на малюнку. Проте рідко використовується такий цікавий прийом: вчитель тримає малюнок в руках, не показуючи його учням, і просить здогадатися, що роблять зображені на ньому персонажі (їх слід назвати). Учні по черзі ставлять загальні запитання, аж поки не вгадають зображену дію. Якщо учні так і не здогадалися, то вони мають поставити спеціальне запитання, на яке вже відповідає вчитель, показуючи малюнок класу. Описаний прийом заохочує учнів до активної діяльності, сприймається ними як гра. Враховуючи, що оволодіння ГС у Present Progressive припадає на початкову школу, де навчальна діяльність формується на основі ігрової, ігрові вправи мають займати чільне місце у процесі формування ІКК, в тому числі й ГК.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 9 КЛАСІВ ЗА ДОПОМОГОЮ СУЧАСНИХ ІКТ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

2.1 Класифікація методів для формування граматичної компетентності та їхня характеристика

Оскільки термін «метод» має різне тлумачення, домовимось вкладати в це поняття єдність принципів навчання і таких глобальних компонентів методики як мета, зміст, технологія та засоби навчання іноземних мов. Класифікація методів навчання викликає певні труднощі, тому що в основі їх назв лежать найрізноманітніші ознаки. В залежності від того, який аспект мови переважає у навчанні, метод має назву граматичного чи лексичного.

Згідно з тією роллю, яку відіграють рідна мова та переклад у процесі навчання іноземних мов, методи діляться на перекладні та безперекладні (прямі).

Назва методу може бути зумовлена видом мовленнєвої діяльності, що складає мету навчання, у зв'язку з чим розрізняють усний метод та метод навчання читання.

У назві методу може відбиватися:

- спосіб розкриття значень іншомовних слів: прямий (безперекладний) і непрямий (перекладний),
- а також головний канал надходження іншомовної інформації: візуальний, аудіо-візуальний;
- зв'язок методу навчання з психічними процесами оволодіння іноземною мовою: свідомий та інтуїтивний, штучний та природний.

- відомі методи, які були названі іменами їх авторів - методи Берліца, Гуена, Пальмера, Уеста, Фріза, Ладо, Лозанова, а також методи, в яких зафіксовано фактор часу: короткочасний, інтенсивний або певні психологічні феномени: методи релаксопедії, гіпнопедії, сугестопедії, активізації резервних можливостей особистості.

В залежності від способів організації матеріалу та використання специфічних допоміжних засобів методи мають також відповідні назви: метод програмованого навчання, метод з використанням ЕОМ і т. ін.

Історія методики навчання іноземних мов завжди була орієнтована на пошуки найбільш раціонального методу навчання.

Вважається, що найдревнішим був натуральний метод, згідно з яким іноземна мова засвоювалась так, як дитина засвоює рідну мову - шляхом наслідування (імітації) готових зразків, багаторазового повторення їх та відтворення нового матеріалу по аналогії з вивченим.

Кожен метод має властиві йому позитивні та негативні сторони і за певних умов має свою об'єктивну цінність. Проте у всі часи методи, що використовувались в різних навчальних закладах, перебували в найбезпосереднішій залежності від соціального замовлення суспільства, яке впливало на мету і зміст навчання іноземних мов і навіть на вибір тієї чи іншої мови. Так, якщо в епоху гуманізму та Відродження класичні "мертві" мови і, в першу чергу, латинська відігравали роль засобу живого спілкування і використовувалися церквою-дипломатією, наукою, то у XVIII сторіччі у зв'язку зі зміцненням національних мов і розширенням міжнародних зв'язків латинська мова втратила свій колишній статус і стала переважно атрибутом освіченості та вченості.

Зміни політичного, економічного, соціального та культурного характеру неминуче привели до витіснення мертвих класичних мов сучасними західноєвропейськими мовами: французькою (XVIII ст. - XIX ст.), німецькою (перша половина X ст.) та англійською (XX ст.) з

сьогоднішнім бумом американського варіанта англійської мови у зв'язку з широким розповсюдженням північноамериканської цивілізації (друга половина XX ст.). Перекладні методи. Введення іноземної мови до шкільних програм країн Європи (XVIII - початок XIX ст.) проходило в той момент, коли пануюче положення в них займала латинська мова. Поступово втрачаючи своє значення як засобу спілкування, вона розглядалась педагогами як найважливіший засіб розвитку числення та пам'яті учнів, зразком досконалості мови з точки зору її структури. і Більш ніж тисячолітня традиція викладання латинської мови в навчальних закладах не могла не позначитись на практиці викладання нових "живих" мов. насамперед французької та англійської. Першими підручниками були граматики, зокрема "Практична французька граMATика, за допомогою якої можна коротко й за короткий час навчитися цієї мови" І. Мейдингера, яку було видано у 1783 році в Німеччині.

Перекладні методи, механічно перенесені на живі мови, поділялись на граMATико-перекладний та лексико (текстуально)-перекладний в залежності від то, який мовний аспект – граMATика чи лексика – знаходився у центрі уваги при вивченні іноземної мови шляхом перекладу текстів на рідну мову.

ГраMATико-перекладний метод був поширений в усіх країнах Європи, а його розквіт припадає на XVIII-XIX ст. У царській Росії він був основним офіційно визнаним методом аж до 1917 року. Представниками граMATико-перекладного методу були І. Мейдингер (Німеччина), Г. Оллендорф (Англія).

Застосування граMATико-перекладного методу протягом довгого періоду пояснюється традиціями, успадкованими від латинських шкіл, формальними загальноосвітніми цілями навчання, не пов'язаними з реальним іншомовним спілкуванням, можливістю використовувати малокваліфікованих викладачів. Лінгвістичну основу граMATико-

перекладного методу складала ідеї порівняльного мовознавства, згідно з якими мови не відрізняються у своїй мові і їх елементи можуть взаємозамінюватись. Так, відомий німецький лінгвіст В. Гумбольдт вважав, що метою викладання мови є повідомлення знань про її загальну структуру. Порівняльно-історичне мовознавство не мало значного впливу на методи викладання живих мов, оскільки свою увагу воно зосереджувало на стародавніх мовах, вважаючи їх вершиною мовного розвитку.

З психологічної точки зору перекладні методи можуть бути обґрунтовані даними асоціативної лінгвістики. Її вихідне положення полягало в тому, що всі психічні процеси розкладаються на окремі елементи, які потім з'єднуються у свідомості за законами асоціацій.

Вважаючи пам'ять одним із основних явищ психіки, представники граматико-перекладного методу будували навчання на основі запам'ятовування та зіставлення явищ у двох мовах. Положення про спільність мов і повний збіг понять за змістом та способом їх вираження дало представникам перекладних методів підставу вважати дослівний переклад одним із основних принципів навчання іноземних мов.

Метою навчання в межах граматико-перекладного методу є навчання читання та перекладу текстів, переважно художніх, на рідну мову. В цьому вбачається загальноосвітня мета вивчення іноземної мови, а саме: розвиток логічного мислення учнів за допомогою граматичних вправ.

Аудіо-лінгвальний метод, створений Чарльзом Фрізом (1887-1967) та Робертом Ладо (1915) в США в 40-50-і роки ХХ ст., є своєрідним розвитком ідей Гарольда Пальмера.

Специфіку цього методу визначає насамперед належність Фріза до іншої лінгвістичної школи. Трактуючи мову з позицій дескриптивної лінгвістики, представленої у працях американського лінгвіста Леонарда Блумфільда, Фріз розглядає її як систему знаків, що використовуються у

процесі усного спілкування, вважаючи письмо штучним і не дуже точним способом фіксації звукової мови. Звідси робиться висновок про значення звукової системи мови та про систему моделей побудови речень. Відповідно робиться висновок про те, що одиницею усного спілкування (а значить, і навчання) є речення. Саме звукова система та система моделей речень відрізняє одну мову від іншої і тому складає її основу.

Незалежно від кінцевої мети початковий ступінь навчання повинен бути присвячений розвитку усного мовлення, а до навчання читання слід переходити після того, як учні оволодіють мовою в усній формі. Основний зміст початкового ступеня складає граматики, яка подається у вигляді структур (моделей). Лексика в цей період відіграє допоміжну роль, її призначення - ілюструвати звуки та структури, що вивчаються. Матеріал відбирається на основі зіставлення мови, що вивчається, та рідної мови і встановлення типології труднощів, однак у процесі навчання зіставлення не проводиться. Розрізняють рецептивні та продуктивні види мовлення і відповідно до цього проводиться науково обґрунтований відбір матеріалу. Для рецептивного засвоєння структури відбираються за принципом частотності, для продуктивного - на основі вживаності, типовості та виключення синонімів. У першу, чергу засвоюються стройові слова, що складають каркас структури, а потім повнозначні. Кількість слів, які учні повинні засвоїти протягом усього курсу навчання, складають: для мовлення - 1000 одиниць, для розуміння на слух і письма - 3-4 тис., для читання - близько 7 тис. Більша частина часу (80- 85%) відводиться для практики, і лише 15-20% займають коментарі та пояснення.

Як і Пальмер, Фріз та Ладо трактують процес оволодіння мовою як процес формування навичок, ефективність якого забезпечується багаторазовим повторенням одного і того ж матеріалу, і втілюють на практиці тезу Блумфільда про те, що вивчення мови - це надзаучування.

Так, як і Пальмер, вони розглядають безпомилковість мовлення учнів як необхідну умову успішного формування усномовленнєвих навичок.

Одним із головних завдань у процесі засвоєння іноземної мови є подолання негативного впливу рідної мови. Цим зумовлена важливість дотримання поступового наростання труднощів, виявлених в результаті порівняння рідної та іноземної мов. Ця вимога порівнювати мовні системи відрізняє аудіо-лінгвальний метод від усіх інших прямих та непрямих методів. Найбільше вона реалізується стосовно граматичного матеріалу (для навчання англійської мови на базі рідної іспанської) і найменше – в області фонетики. Вважаючи письмо лише неточним відображенням звукової мови (оскільки воно не передає наголосу, інтонації, пауз та ін.), Фріз і Ладо рішуче виступають проти навчання читання (за винятком техніки читання) на початковому ступені. На їх думку, вчитися розмовляти і розуміти усне мовлення саме й означає оволодівати мовою; навчаючи ж читання і письма, ми припускаємо, що мова учневі вже відома і він оволодіває лише її графічним зображенням.

Суть запропонованого Фрізом і Ладо методу, який пізніше був названий американським методистом Нельсоном Бруком "аудіо-лінгвальним", полягає в роботі зі структурами, оскільки, на їх думку, знати мову - це уміти користуватися структурами, наповнюючи їх відповідним мовним матеріалом та вимовляючи їх у нормальному темпі спілкування. Розроблена ними методика роботи зі структурами справила значний вплив на сучасну методику. У процесі оволодіння структурами мають місце такі послідовні етапи: заучування моделей шляхом імітації, свідомий вибір нової моделі у її протиставленні вже відомим, інтенсивне тренування з моделями і вільне вживання моделі. Для другого та третього етапів створені підручники "English Sentence Patterns. Understanding and Producing English Grammatical Structures", "English Pattern Practice".

Цикл занять за аудіо-лінгвальним методом розпочинається роботою з коротким (4-6 реплік) діалогом, який містить необхідні для засвоєння граматичні структури. Заключним етапом є вивчення діалогу напам'ять. Робота з кожною структурою, взятою з вивченого діалогу як зразок, включає слухання та повторення за вчителем речення-зразка і додаткових речень, які мають таку ж структуру; порівняння нової структури з раніше вивченими та, головним чином, відпрацювання структури у процесі виконання цілої серії вправ:

- проста підстановка одного елемента - слова, названі викладачем, замінюють один і той же елемент структури;
- проста підстановка різних елементів структури - слова, що їх називає викладач, замінюють різні за функцією елементи структури (учень сам повинен вирішити, який елемент структури потрібно замінити):
 - підстановка елемента, що потребує зміни форми іншого елемента речення;
 - підстановка елемента, форма якого повинна бути змінена (у порівнянні з формою, названою викладачем);
 - одночасна підстановка 2-3 елементів структури (викладач називає одночасно два-три слова (словосполучення). За підстановчими виконуються вправи на трансформацію (структура вихідного речення перетворюється в іншу); далі йдуть вправи на запитання-відповіді, після чого учні тренуються в розширенні речень (додавання нових елементів до вихідного речення) та об'єднують два речення в одне і, нарешті, складають власні речення. Усі вправи виконуються усно без будь-якої опори на друкований текст. Темп виконання вправ дуже високий - 20-25 речень за хвилину, а протягом 50-хвилинного уроку - 1000-1500 речень.

В аудіо-лінгвальному методі основна увага зосереджується на структурах, а лексиці не надається особливого значення, що й відрізняє його від прямого методу, де лексичний аспект речення часто є визначальним. Проголошення основним способом засвоєння структур механічне повторення не пов'язаних одне з одним речень нагадує собою граматику-перекладний метод. На відміну від прямого методу, де з самого початку імітується усне спілкування і учнів навчають робити зв'язні висловлювання, в аудіо-лінгвальному методі на початковому ступені зв'язні висловлювання не передбачені (якщо не враховувати обмеженої кількості невеликих діалогів). Орієнтація на імітацію, складання речень за аналогією та багаторазове повторення вивченого дає підставу розглядати аудіо-лінгвальний метод як подальший розвиток прямих методів і віднести його до так званих неоприямих методів.

Аудіо-візуальний метод. Аудіо-візуальний, або, як його інакше називають, швидкісний чи структурно-глобальний метод виник у Франції у 50-і роки ХХ ст. Його створення пов'язане з іменами таких видатних лінгвістів і психологів як П. Губерина (Югославія), П. Риван, Р. Мишеа, Ж. Гугенейм, А. Соважо (Франція). Він набув поширення як у самій Франції, так і в Югославії, Англії, Канаді, Туреччині, Польщі та деяких інших країнах. У чистому вигляді він застосовується переважно для навчання іноземних мов дорослих у країні, мова якої вивчається.

Незалежно від кінцевої мети початковий ступінь, на думку прихильників цього методу, повинен бути присвячений розвитку усного мовлення. Навчання спочатку письма, а потім і читання проводиться в кінці початкового ступеня і спрямоване на розвиток уміння написати і прочитати те, що вже добре засвоєне

усно. Завдання в галузі усного мовлення полягає в тому, щоб забезпечити учням можливість користуватись іноземною мовою у повсякденному спілкуванні (у країні, мова якої вивчається).

Сама назва методу відбиває покладені в його основу принципи. Він зветься аудіо-візуальним, оскільки весь новий матеріал сприймається учнем протягом тривалого часу лише на слух ("аудіо"), а його значення розкривається за допомогою зорової невербальної наочності -діапозитивів, діафільмів, кінофільмів ("візуальний"). Цей метод називається також структурно-глобальним, оскільки навчання мови відбувається на основі спеціально відібраних структур, які сприймаються цілісно (глобально).

Особливий інтерес викликає відбір мовного матеріалу для аудіо-візуального курсу, у створенні якого брали участь видатні французькі лінгвісти (М. Брюно, Ж. Гугенейм). Словник та граматичні структури були відібрані на основі ретельного аналізу живої розмовної французької мови, для чого на плівку було записано велику кількість діалогів, "підслуханих" у різних ситуаціях повсякденного спілкування французів. Їх статистична обробка дала змогу виявити найчастіше вживані слова та фрази (конструкції). Крім того, було проведено опитування носіїв мови стосовно слів, найбільш уживаних, наприклад, для опису кімнати, будинку і т. п. В результаті для першого ступеня було визначено словник приблизно в 1500 слів, головним чином дієслів, службових слів, прикметників та прислівників, доповнених необхідною кількістю конкретних слів. Це стало новим кроком в укладанні словникового та граматичного мінімуму, оскільки до цього часу відбір матеріалу здійснювався на основі письмових літературних текстів.

Представники аудіо-візуального методу надають виключного значення тематиці, яка охоплює найчастіші випадки повсякденного спілкування. І хоча ці теми багато в чому співпадають з туристичною тематикою, популярною у прямих методах, їх розкриття проходить наочно - через діафільми. Теми являють собою закінчені скетчі, вони відтворюють окремі ситуації, в яких персонажі ведуть конкретну тематичну бесіду. Діафільми не лише є засобом наочної семантизації

реплік, але й знайомлять учнів з умовами спілкування (ситуаціями), в яких ці репліки вживаються. Весь навчальний-матеріал організовано в діалоги, які промовляються носіями мови. Різні види діалогічних реплік розглядаються як структури моделей речень, що сприймаються як одне ціле і складають кістяк тренувальної роботи.

Аудіо-візуальний метод зберігає всі основні принципи прямих методів, при цьому автори підкреслюють особливу важливість глобального сприймання мовного матеріалу на слух та створення безпосередніх асоціацій між звучанням та значенням в умовах повного виключення рідної мови з процесу навчання. Основними способами засвоєння є імітація, заучування напам'ять та утворення фраз за аналогією. Протягом перших 15-16 уроків робота ведеться без підручника, для того щоб виробити в учнів звичку асоціювати звук зі змістом (аудіювання), а зміст (смісл) зі звуком (мовлення). Як вважають автори цього методу, наявність друкованого тексту гальмує розвиток усного мовлення. Розвиток певних автоматизмів письма, а потім і читання, якого навчають методом цілих слів, сприятиме запам'ятовуванню навчального матеріалу.

Цикл роботи над діалогом-темою складається з чотирьох етапів

1. Презентація матеріалу. Учні двічі переглядають новий фільм: вперше без звукового супроводу (для створення відповідності думки), вдруге - у супроводі запису діалогу на магнітній плівці.
2. Пояснення. Діафільм переглядається ще раз, кадр за кадром, а викладач перевіряє правильність розуміння відповідних реплік. У разі виникнення труднощів він пояснює незрозуміле за допомогою парафразу, жестів, посиленням на деталі в кадрах і т. ін.
3. Повторення. Учні вчаться імітувати репліки діалогу, сприйняті на слух. Діафільм переглядається та прослуховується стільки разів, скільки необхідно для того, щоб кожен учень міг правильно повторити

кожне речення за диктором. Особлива увага приділяється їх інтонаційному та ритмічному оформленню.

Аналогічна робота проходить в лабораторії, де виконуються різноманітні підстановчі вправи з застосуванням магнітофона.

4. Активізація. На цьому етапі фільм демонструється без звукового супроводу, а діалог повторюється в ролях. Потім у лабораторії учні засвоюють відповідні структури, особливо їх звуковий супровід, на матеріалі коротких діалогів-фільмів, ситуації яких є варіантами ситуацій основного діафільму.

Застосування аудіо-візуального методу в багатонаціональній аудиторії України, мова якої вивчається, коли заняття підкріплюються повсякденною практикою спілкування з носіями даної мови, а метою є оволодіння розмовною мовою в межах туристичної тематики, є цілком доцільним. Однак навряд чи можливе застосування цього методу в шкільних умовах, і не лише через відсутність мовного середовища та стимулів до оволодіння усним мовленням, але й у зв'язку з негативними наслідками повного виключення рідної мови та великими труднощами, які виникають у процесі розкриття значень певних мовних явищ (слів, що мають абстрактне значення, фразеологізмів і т. ін.) за допомогою засобів невербальної наочності. Нерідко трапляються випадки, коли семантизація іншомовного матеріалу не викликає в учнів правильних асоціацій. Перебільшення ролі механічного тренування, виключення навчального процесу рідної мови і, відповідно, елемента свідомості є вразливим місцем аудіо-візуального методу.

Комунікативний метод. В період післявоєнних десятиліть формується характерна тенденція до посилення комунікативної спрямованості навчального процесу - його наближення до реального процесу спілкування. Розробкою комунікативного методу в тій чи іншій мірі займалось багато наукових колективів та методистів у різних країнах. Найбільш вагомий внесок в обґрунтування методу зробили

найпослідовніші його прихильники і насамперед Г.Уїдоусан, У.Литлвуд (Англія), Г.Е.Піфо (Німеччина), Ю.І.Пассов (Росія).

Комунікативний підхід орієнтований на організацію процесу навчання, адекватного процесу реального спілкування завдяки моделюванню основних закономірностей мовленнєвого спілкування (в інтерпретації Ю. І. Пассова), а саме:

- діяльнісний характер мовленнєвого спілкування, що втілюється в комунікативній поведінці вчителя як учасника процесу спілкування та навчання і в комунікативне вмотивованій, активній поведінці учня як суб'єкта спілкування та навчання;
- предметність процесу комунікації, яка має бути змодельована обмеженим, але точно визначеним набором предметів обговорення (тем, проблем, подій і т. ін.);
- ситуації спілкування, що моделюються, як найтипівіші варіанти стосунків учнів між собою;
- мовленнєві засоби, які забезпечують процес спілкування та навчання в даних ситуаціях.

Відповідно Ю. І. Пассов висуває принципи комунікативного методу:

- мовленнєва спрямованість навчального процесу, яка полягає не стільки в тому, що ставиться мовленнєва практична мета (це характерно для багатьох інших методів), скільки в тому, що шляхом до цієї мети є саме практичне користування іноземною мовою;

- індивідуалізація при керівній ролі її особистісного аспекту як головного засобу створення мотивації та активності учнів з урахуванням їх життєвого досвіду, контексту діяльності, сфери інтересів, емоційної сфери і статусу конкретної особистості в колективі;
- функціональність, яка забезпечує відбір іншомовного матеріалу, адекватного процесу комунікації;
- ситуативність, що розглядається як засіб мовленнєвої стимуляції і як умова розвитку мовленнєвих навичок; при цьому під "ситуацією" розуміють систему взаємовідносин співрозмовників, яка відбивається в їх свідомості;
- новизна, яка проявляється в постійній зміні предмета розмови, обставин, завдань та ін.

У процесі навчання за комунікативним методом учні набувають комунікативної компетенції - здатності користуватись мовою залежно від конкретної ситуації. Вони навчаються комунікації у процесі самої комунікації. Відповідно усі справи та завдання повинні бути комунікативне виправданими дефіцитом інформації, вибором та реакцією (information gap, choice, feedback). Найважливішою характеристикою комунікативного підходу є використання автентичних матеріалів, тобто таких, які реально використовуються носіями мови. Мовленнєва взаємодія учнів інколи, хоч і далеко не завжди, проходить за співучастю викладача в найрізноманітніших формах: парах, тріадах, невеликих групах, з усією групою. З самого початку учні оволодівають усіма чотирма видами мовленнєвої діяльності на понадфразовому і текстовому рівнях при обмеженому використанні рідної мови. Об'єктом оцінки є не тільки правильність, але й швидкість усного мовлення та читання.

У рамках навчання мовлення за комунікативною методикою широко використовуються опори різних видів: змістові та смислові, словесні й зображальні, що допомагають керувати змістом висловлювання (текст, мікротекст, план, логіко-синтаксична схема), а також засвоювати граматичний матеріал мовні ігри, що дають змогу спілкуватися в різних соціальних контекстах та в різних ролях.

Метод повної фізичної реакції. У практиці навчання іноземних мов за кордоном широке застосування знайшов також метод Джеймса Ашера (James Asher) повної фізичної реакції (Total Physical Response - TPR). Як правило, цей метод використовується на початковому ступені навчання і базується на твердженні, що відсутність стресових ситуацій значно підвищує мотивацію навчання.

Основними принципами цього методу є:

- розуміння іноземної мови повинно передувати говорінню;
- розуміння слід розвивати шляхом виконання наказів;
- не потрібно примушувати говорити, завдяки наказам та фізичним діям при їх виконанні спонтанно розвивається готовність до говоріння.

Серед вчених-методистів немає єдності щодо доцільності застосування TPR як методу навчання іноземних мов. Так, деякі з них стверджують, що TPR може інтегруватися як складова частина в натуральний метод, але ні в якому разі не виступати як самостійний метод. Заперечується й виділення наказів як базових структур для тривалого засвоєння мови, оскільки це штучна, з точки зору комунікативної моделі, методично недоцільна форма роботи.

2.1.1 Етапи формування граматичної компетентності учнів 9 класів у контексті використання сучасних ІКТ

Середній ступінь є завершальним етапом щодо створення бази для активного володіння навчальним іншомовним матеріалом. На цьому ступені продовжується розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності, серед яких домінує усне мовлення. Мовлення учнів стає змістовнішим, складнішим за структурою мовного та мовленнєвого матеріалу.

Поряд з говорінням та аудіюванням значна увага приділяється читанню.

Читання як вид мовленнєвої діяльності набуває все більш комунікативного характеру, зростає кількість та обсяг текстів, які учні повинні вміти читати мовчки. На цьому ступені має місце цілеспрямоване формування вмінь ознайомлювального (з метою одержання основної інформації) та вивчаючого (з метою одержання повної інформації) читання. Поряд з художньою літературою для читання використовуються науково-популярні та суспільно-політичні тексти. Навчання письма передбачає вміння складати план, тези до прочитаного та робити письмові повідомлення в межах програмних вимог.

На середньому ступені учні оволодівають практично всім граматичним матеріалом, необхідним для усного мовлення. Ведеться робота з формування рецептивних навичок. На цьому ж ступені починається формування потенціального словника учнів, яке продовжується і на старшому ступені.

Знання вікових особливостей учнів середнього ступеня дає вчителю можливість визначити саме ті прийоми, форми та засоби навчання, які приведуть до успішного вирішення вказаних вище завдань.

Визначальною особливістю учнів середнього ступеня є виховання самостійності, самоствердження. Вони негативно ставляться до жорстких вимог, примушування, домагаються статусу "рівності" з

дорослими. Все більше формується у них вибірковий пізнавальний інтерес, допитливість. Підлітку нецікаві елементарні завдання, постійний контроль з боку вчителя, тобто те, що обмежує його самостійність та ініціативу. В учнів цього віку розвивається критичний підхід до змісту, прийомів, форм навчання, розширюються інтереси, помітно зростає потреба у спілкуванні з однолітками, проявляються нові мотиви учіння, пов'язані з формуванням життєвої перспективи та ідеалів. Проте одночасно спостерігається й інша крайність - відсутність широких пізнавальних інтересів, зацікавленості в розширенні своїх знань. Хоч навчальні мотиви (отримувати високі оцінки, займати краще становище у класі) можуть бути досить сильними, вони часто ведуть до формального виконання навчальної діяльності.

Отже "старші" підлітки – це вік гострих суперечностей у структурі особистості, що формується, і він потребує від учителя особливого педагогічного о так і методичної майстерності. На середньому ступені вчителю доводиться прикладати значних зусиль для підтримання мотивації та інтересу учнів до предмета, збереження набутих на початковому ступені знань, навичок та вмінь.

Суттєвою особливістю учнів цієї вікової категорії є розвиток складніших психічних процесів. Осмислення у зв'язку із засвоєнням абстрактного матеріалу, теорій, законностей при вивченні інших дисциплін. Психологи вказують на достатній рівень розвитку в учнів цього віку таких якостей мислення як більша критичність, самостійність, цілеспрямованість, зростання свідомості, контроль за власною діяльністю.

Комунікативний розвиток учнів цього періоду характеризується формуванням і удосконаленням механізму відбору мовних засобів, способів формування та формулювання думки. Розвивається індивідуальний стиль мовлення. В цілому у віці відбуваються якісні

зміни в комунікативній діяльності учнів, що позитивно впливає на формування іншомовних навичок та вмінь.

Середній ступінь навчання характеризується використанням прийомів навчання, які активізують розумово-мовленнєву діяльність учнів, їх активність у виконанні завдань. Учні найбільше приваблюють завдання, що вимагають самостійності, вміння комбінувати матеріал в залежності від потреб мовленнєвої ситуації. Вправи на імітацію та механічне запам'ятовування відступають на другий план. Середній етап є вирішальним у створенні комунікативної основи володіння ним. Велика увага приділяється тут розвитку невідготовленого мовлення. На середньому ступені значно збільшується питома вага домашньої самостійної роботи.

Серед засобів навчання, які використовуються на цьому ступені, можна узвати слайди, ситуативні і тематичні малюнки та картини, кодограми, схеми, таблиці, роздавальний матеріал для парної та індивідуальної роботи, фонограми, діа-, кіно- та відеофільми.

Отже, можна відмітити такі тенденції в організації навчання на середньому ступені: ширше використання вправ, що імітують умови природного іншомовної о "гілкування, зростання ролі самостійної роботи учнів, більша опора на вербальну наочність та підказки, збільшення питомої ваги парних та групових форм роботи.

2.1.2 Класифікація вправ для формування граматичної компетентності учнів 9 класів

Проблема створення системи вправ для формування граматичної компетенції майбутніх філологів є однією із найактуальніших у практичному відношенні та найбільш складних у теоретичному плані. Її актуальність і значущість зумовлюється необхідністю ранньої професіоналізації практичних занять з іноземної мови (ІМ), оскільки

формування професійної компетенції майбутніх вчителів відбувається, як правило, на заняттях з методики навчання іноземної мови, де питома вага відводиться теоретичним питанням, а також під час педагогічної практики, яка є недостатньою для формування стійкої професійної бази. Теоретично ця проблема пов'язана з питанням формування, вдосконалення та розвитку граматичних навичок говоріння, соціокультурних навичок і вмінь, професійно орієнтованих методичних умінь та багатьма іншими.

Граматична компетенція – це вміння грамотно будувати словосполучення і речення, правильно використовувати і узгоджувати часи, а також знання частин мови і того, як будуються речення різних типів [4, с.33]. Характерними особливостями граматичної компетенції виокремлюють такі: здатність розуміти й виражати значення, продукуючи й розпізнаючи правильно оформлені, згідно з цими принципами, фрази й речення (що є протилежним заучуванню та відтворенню їх стійких формул), неусвідомлене вживання граматичних форм рідної та іноземної мови, згідно з законами і нормами граматики (рід, число, відмінок тощо), чуття граматичної форми, наявність корекційних навичок щодо правильності вживання граматичних форм: внутрішнє невербалізоване знання граматичної системи мови, знання морфологічної й синтаксичної системи мови (типології форм), а також набору правил. Як зазначає О.Вовк, граматична компетенція забезпечує системне знання лексичного, морфологічного, синтаксичного, фонетичного та орфографічного аспектів мови для побудови осмислених і зв'язних висловлювань; володіння граматичними поняттями, а також засобами вираження граматичних категорій; навички і вміння адекватно використовувати граматичні явища в мовленнєвій діяльності в різноманітних ситуаціях спілкування для розв'язання мовленнєво-розумових проблемних завдань [1, с.6] . Отже, граматична компетенція - це наявність у майбутнього спеціаліста

відповідних знань, умінь, навичок, особистісних якостей, які можна подати у вигляді конструкта таких компонентів: мотиваційного, гностичного, діяльнісного та особистісного. Основними компонентами граматичної компетенції є такі граматичні навички:

- репродуктивні (навички говоріння й письма);
- рецептивні (навички аудіювання й читання); характеризуються такими ознаками як автоматизованість, гнучкість і стійкість та поетапна сформованість);
- граматичні знання;
- граматична усвідомленість [5, с.75].

Для формувань граматичної компетенції використовують вправи. Для ефективного засвоєння граматичної компетенції, потрібна раціональна система вправ, яка має забезпечити: підбір необхідних вправ, що відповідають характеру навички чи вміння; визначення необхідної послідовності вправ; розташування навчального процесу та співвідношення його компонентів; систематичність і регулярність виконання вправ; взаємозв'язок різних видів мовленнєвої діяльності [5, с.75]. Щоб підібрати необхідні вправи, слід визначити типи й види вправ за певними критеріями. Отже, для формування граматичної компетенції використовують такі основні типи вправ:

1. Спрямовані на прийом або видачу інформації:

- рецептивні – вправи на впізнання, диференціацію, ідентифікацію, вибір за контекстом;
- репродуктивні – студент відтворює повністю або із змінами слово, речення, текст;
- рецептивно-репродуктивні – вправи на імітацію, підстановку, трансформацію, завершення поданого матеріалу;
- продуктивні – студент самостійно створює висловлювання різних рівнів (усні, писемні);

- рецептивно-продуктивні – студент спочатку сприймає, а потім репродукує інформацію повністю або частково.

2. Спрямовані на комунікативність:

- комунікативні – спеціально організована форма спілкування, коли студент реалізує акт іноземною мовою, що вивчається;
- умовно-комунікативні – передбачається в мовленнєвій діяльності студентів у ситуативних умовах;
- деякі не комунікативні вправи різних видів - вправи, де студенти виконують дії з мовним матеріалом поза ситуацією мовлення, зосереджуючи увагу лише на форму.

Паралельно з основними видами вправ для формування граматичної компетенції потрібно обов'язково використовувати додаткові типи вправ: за характером виконання: усні й письмові; за участю рідної мови: одномовні та двомовні; за функцією в навчальному процесі: тренувальні чи контрольні; за місцем виконання: класні, домашні, лабораторні.

Мовцю із сформованою мовною компетенцією будуть притаманні такі загальномовні вміння й навички, що безпосередньо стосуються виявлення граматичної компетенції, а саме:

- вибрати синтаксичні структури, які відповідають комунікативним намірам;
- прогнозувати синтаксичні схеми висловлювання (забезпечує нормальний темп і автоматизм у мовленні, зводячи до підсвідомого й машинального акту процес конструювання цілого речення за першим словом чи початком висловлювання);
- подолати внутрішньомовну інтерференцію – фальшиву аналогію в утворенні й вживанні граматичних форм;

- пов'язувати речення в межах над фразових єдностей (здатність граматично узгоджувати члени речення, узгоджувати їх форми в часі, вживати синтаксичні синонімічні структури);
- узагальнювати граматичні поняття;
- володіти засобами вираження зв'язків і відношень між фразами й лексемами висловлювання, тобто «знання граматичної структури мови», оскільки воно відображає рівень засвоєння граматичних засобів іноземної мови для вираження концептуальної і мовної картини світу;
- автоматично «зчитувати» граматичні риси [5, с.76].

Отже, для ефективного формування всіх складових граматичної компетентності під час вивчення іноземної мови важливо орієнтуватися на закономірності, принципи та правила засвоєння теоретичних знань, аспекти організації знань у мисленні й пам'яті людини, застосувати методи та прийоми розвитку пізнавальних здібностей учнів. Загалом, ми можемо зазначити, що формування мовленнєвих умінь неможливе без оволодіння мовним граматичним матеріалом.

2.1.3 Авторська система завдань для формування граматичної компетентності учнів 9 класів

У цьому підрозділі розглядаються основні етапи роботи над формуванням в учнів англомовної граматичної компетенції за когнітивно-комунікативним підходом і розробляються фрагменти уроків, в які входять вправи на ознайомлення з новим граматичним матеріалом та вправи на автоматизацію дій з новими ГС активного граматичного мінімуму.

Щоб ефективно сформувати засвоєння учнем навичок та вмій ІМ під час навчання, вчитель повинен правильно організувати роботу на

уроці, тому дуже важливим є дотримання програми для створення раціональної, логічно побудованої системи вправ.

На думку Ю.І. Пасова, з точки зору організації процесу засвоєння, система вправ має забезпечити:

- підбір необхідних вправ, що відповідають характеру певної навички або певного вміння;
- визначення необхідної послідовності вправ;
- розташування навчального матеріалу та співвідношення всіх його компонентів;
- систематичність / регулярність виконання певних вправ;
- взаємозв'язок різних видів МД.

Щоб підібрати необхідні вправи для різних компонентів системи, слід визначити типи і види вправ за певними критеріями, охарактеризувати їх та виявити їх відповідність для формування тих чи інших навичок або вмінь.

В потрібних нам репродуктивних вправах учень відтворює повністю або зі змінами сприйнятий ним навчальний матеріал (звук, слово, речення, текст). Всі репродуктивні вправи є фактично рецептивно-репродуктивними, бо учень спочатку сприймає певну вербальну інформацію від вчителя або з підручника, а вже потім репродукує її повністю або частково .

Згідно програми “Іноземні мови” від 27.07.2005 р., у 9 класі середньої загальноосвітньої школи учні вивчають тему “Дієслово: стверджувальна, питальна форми дієслів в Present Perfect (Active, Passive)” у межах теми “Великобританія (географічне положення, клімат, населення)”.

У відповідності до етапів формування в учнів основної школи англомовної граматичної компетенції за когнітивно-комунікативним підходом, нами було розроблено комплекс вправ. Він включає в себе вправи на ознайомлення з новим граматичним матеріалом та вправи на

автоматизацію дій з новими ГС активного граматичного мінімуму – спеціально відібраного граматичного мінімуму.

На першому етапі ознайомлення учнів з новими граматичними структурами відбувається у типових ілюстративних ситуаціях (діалог, уривок із художнього твору, вірш, пісня тощо).

На другому етапі, для формування репродуктивних граматичних навичок, оптимальною є така послідовність вправ:

1. Імітація ЗМ.
2. Підстановка у ЗМ.
3. Трансформація ЗМ.
4. Завершення ЗМ.
5. Розширення ЗМ.
6. Відповіді на однотипні / різнотипні запитання.
7. Самостійне вживання нової граматичної структури (на рівні фрази / речення).
8. Об'єднання ЗМ у ПФЄ – діалогічну та монологічну.
9. Самостійне вживання граматичного явища.

Нами пропонується система вправ, спрямована на ознайомлення та автоматизацію дій учнів з новими ГС активного граматичного мінімуму, а саме зі стверджувальною та питальною формами дієслів в The Present Perfect Tense.

Наведемо фрагмент уроку, в якому відбувається ознайомлення та автоматизація дій з новими ГС The Present Perfect Tense.

Фрагменти уроків з формування в учнів 9-го класу основної школи англомовної граматичної компетенції за когнітивно-комунікативним підходом.

Фрагмент уроку 1.

Тема: “The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. Welcome to Great Britain. The Present Perfect Tense”

Практичні цілі:

- ознайомити учнів з новим граматичним матеріалом The Present Perfect;
- сформувати репродуктивні лексичні та граматичні навички діалогічного мовлення.

Розвивальні цілі:

- розвинути вміння учнів у діалогічному мовленні;
- розвинути в учнів мимовільне запам'ятовування.

Виховні цілі:

- виховувати зосередженість учнів у вираженні своїх думок, своєї точки зору;
- зацікавити учнів у вивченні матеріалу про англomовні країни.

Етап. Мета. ПрийомЗміст роботи

Етап 1.

Організаційний момент.

Мета:

Семантизувати нові ЛО.

Прийоми:

Імітація ЛО. Переклад, здогадка, запис ЛО у словник.

T: Good morning, dear children. Glad to see all of you today. Let's begin our English lesson. Do you like travelling? I hope you do. Today we are continuing our travelling to Great Britain. We will talk about the geographical position of the UK and will practice your grammatical skills.

T: We will start with learning new words.

Now please, look at the blackboard and repeat after me:

A climate, a continent, an island, to occupy, to separate, to surround, to be situated, to be washed, a border, an inhabitant, population, to consist of.

T: What do you think they mean? In order to find out try and match the words with their Ukrainian equivalents:

climate кордон

continent	клімат
island	континент
border	населення
population	мешканець
inhabitant	острів
to surround	омиватися
to be washed	складатися
to consist of	оточувати

Етап 2.

Ознайомлення з новим граматичним матеріалом – The Present Perfect Tense.

Мета:

Навчити учнів вживати нові ГС на рівні фрази.

Прийом:

Імітація ЗМ. Т: Now, we are going to learn the new grammar material – The Present Perfect Tense. Look at the blackboard. Here you can see the table. You can see that in English the Present Perfect is essentially a present tense but it also expresses the effect of the past actions in the present. We make the present perfect tense with has / have + the past participle. Here you can see:

The Present Perfect

have / has + Past Participle

Affirmative form

I have('ve)travelled a lot

You / we / they have ('ve) travelled a lot

He / he has ('s) travelled a lot Interrogative form

Have I ever travelled?

Have you / we / they

ever travelled?

Has he / she / it ever travelled? Negative form

I have never / haven't travelled

You / we / they have never / haven't travelled

He / she / it has never / hasn't travelled

T: Now you can see how to use The Present Perfect Tense.

But when we can use it? Write down the rules:

1. Use The Present Perfect Tense if you want to talk about your / somebody's life experience.

e.g. I have never been to Britain.

• Use the time expressions just, already, recently, lately, never, ever to say that the action has / hasn't finished recently.

e.g. My teacher has returned from London recently.

• Use never / not...ever to say that the action has never taken place.

e.g. My friend has never been abroad.

2. If you want to ask about the actions which have recently finished, use have / has before the subject.

e.g. Have you ever been to London?

Remember: use the Past Simple to ask when the action took place / finished.

e.g. When did you go to London?

T: Now, we will practice The Present Perfect Tense and discover how much information you know about the geographical position of the UK. Agree with me if I am right. Say: "You are right" before the true statement or "You aren't right" if the statement is false.

T: We have learnt a lot about the United Kingdom.

P: Yes, you are right. We have learnt a lot about the United Kingdom.

T: We have already learnt that Great Britain consists of several countries.

P: Yes, you are right. We have already learnt that Great Britain consists of several countries.

T: We have already read that Great Britain is washed by the North Sea and the Atlantic Ocean.

P: You aren't right. We have already read that Great Britain is washed by the North Sea, the Atlantic Ocean and the Irish Sea.

Етап 3.

Автоматизація дій учнів з новими ГС на рівні фрази та ПФЄ.

Мета:

Навчити учнів вживати нові ГС на рівні фрази та ПФЄ.

Прийоми:

Відповіді на запитання.

Об'єднання ЗМ у діалогічні єдності. T: Now, ask your partner to answer the questions. Use the word-combinations from the box:

- to travel
- to see
- to visit
- to get to know • many places of interest
- London
- Scotland
- English people

T: Now, children, stand in 2 lines. Face each other and ask your neighbor what new information you have learned today and act out a short dialogue. Use The Present Perfect.

e.g. P1: Oleg. It was such an interesting class today. I've learned a lot.

P2: Yes, you are right. We've read the information about the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. By the way, have you ever been to London?

P1: No, I have not. But now I plan to do it.

T: Children, We've discussed a lot of information today. Now it's high time to finish our lesson. Thank you for your good work.

Фрагмент уроку 2.

Тема: "The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. The geographical position of the UK. The Present Perfect Tense".

Практичні цілі:

– сформувати репродуктивні граматичні та лексичні навички монологічного мовлення.

Розвивальні цілі:

– розвинути вміння учнів у монологічному мовленні;

– розвинути в учнів абстрактне мислення.

Виховні цілі:

– виховувати зосередженість учнів у вираженні своїх думок, своєї точки зору; зацікавити учнів у вивченні матеріалу про англomовні країни.

Етап. Мета. Прийом Зміст роботи

Етап 1.

Організаційний момент.

Актуалізація ЛО засвоєних на попередніх уроках.

Мета :

Згадати раніше засвоєні граматичні структури та лексичні одиниці.

Прийоми:

Відповіді на запитання.

Завершення ЗМ. T: Good morning, children. Glad to see all of you today.

Let's begin our English lesson. The theme of our today's lesson is "Great Britain. Excursion about London". We will continue discussing our topic and will discover some more new things about England.

T: Children, remind me, what new information you learned yesterday?

T: And what interesting facts did you read about The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland at home?

P: We read about Paul and his trip to London.

T: Yes, you are right. We will talk about it later. Before doing it let's refresh our knowledge about the United Kingdom, which we were discussing during our previous lesson. Insert the missing words:

1. The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland is situated on islands.
2. The official name of the country is Great Britain. It consists of England, Scotland, Wales and Northern Ireland.
3. The climate in Great Britain is mild and damp.
4. Great Britain is surrounded by seas on all sides.
5. Great Britain is separated from the continent by the North Sea and the English Channel.

Етап 2.

Автоматизація дій з ГС активного граматичного мінімуму.

Мета:

Навчити учнів вживати нові ГС на рівні фрази.

Прийом:

Завершення ЗМ. T: Children, you've read about Paul and his trip at home. We have got a letter from our dear friend Paul. He has written us about his recent trip to London. Unfortunately we've got some broken sentences. Let's try to complete them.

Paul has arrived in London recently. He many places of interest: the British Museum, the Houses of Parliament, the National Gallery and the Zoological Gardens. Of course outside London yet. He to go to Cambridge on a weekend trip.

T: Children, now imagine that you have already visited London too like Paul did. Each of you, think of 3 places you have visited in London. Your task is to guess what 3 places your classmate has visited and he / she has to say whether we are right or wrong.

e.g. P: Nick has visited the Museum of London.

P: Nick has already gone to Madame Tussaud`s.

P: Nick has visited the Tate Gallery.

Етап 3.

Удосконалення дій з ГС активного граматичного мінімуму.

Мета:

Навчити учнів вживати нові ГС на рівні ПФЄ.

Прийом:

Самостійне вживання граматичного явища. T: We have discussed all the most famous places of interest in London today. And now we are ready to write a reply to our friend Paul and tell him what we have already learnt about the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and especially London. We will write what places of interest we are going to visit during our future summer trip.

T: Thank you for your good work, children. You were all very attentive.

Отже, ми ви значили етапи формування англомовної граматичної компетенції за когнітивно-комунікативним підходом та розробили 2 фрагменти уроків, у які входять вправи на ознайомлення з новим граматичним матеріалом та вправи на автоматизацію дій з новими ГС активного граматичного мінімуму за темою The Present Perfect Tense.

Планування курсу вивчення ІМ передбачає вибір методу навчання та методики формування в учнів іншомовної компетенції. Згідно з принципом комунікативності навчання ІМ і з урахуванням практичної мети – навчання іншомовного спілкування, засвоєння мовного матеріалу, зокрема граматичного, відбувається комплексно, що дозволяє забезпечити спілкування ІМ з перших же уроків. Це передбачає спеціальну цілеспрямовану роботу над засвоєнням граматичних форм і структур. Вони становлять той “будівельний матеріал”, без якого не може відбуватися будь-яке вербальне спілкування. Формування іншомовної граматичної компетенції за комунікативно-когнітивним підходом включає два етапи: ознайомлення з новим граматичним матеріалом та автоматизація дій з ГС активного граматичного мінімуму. Щоб ефективно спланувати засвоєння учнем навичок та вмінь ІМ під час навчання, вчитель повинен правильно організовувати роботу на уроці. Таким чином, у відповідності до етапів формування в учнів основної школи англомовної граматичної компетенції за когнітивно-комунікативним підходом, нами було розроблено 2 фрагменти уроків, у які входять вправи на ознайомлення з новим граматичним матеріалом та вправи на автоматизацію дій з новими ГС активного граматичного мінімуму. Ефективне планування методики формування в учнів основної школи англомовної граматичної компетенції за когнітивно-комунікативним підходом зумовлює аналіз навчально-методичних

комплексів та проведення спостереження у восьмому класі основної школи.

2.2 Організація та методика проведення експериментальної роботи щодо перевірки ефективності розробленої системи завдань

Для перевірки ефективності методики навчання учнів необхідно було впровадити дану методику в процес навчання і перевірити в одній із шкіл.

Основною метою експериментальної роботи була перевірка ефективності розробленого змісту методики навчання з використанням інтерактивних методів.

Основним завданням експерименту було: виявити рівень засвоєння учнями основних понять, оволодіння навиками і вміннями.

В контрольному класі ми зберегли традиційну систему навчання.

В експерименті приймали участь одна експериментальна і одна контрольна групи учнів. При її розробці ми врахували також те, щоб методика відносилась до системи педагогічних наук та до профорієнтаційної роботи.

В експериментальному класі здійснювався диференційований та індивідуальний підходи за допомогою інтерактивних методик навчання з урахуванням рівня підготовленості, інтересів і потенційних можливостей учнів. Як уже зазначалося вище, ми перевірили результати розробленої методики в школі у 9-Б класі. В дітей цього класу були приблизно однакова розумова успішність. А для того щоб перевірити кінцеві результати, ми зробили порівняння з паралельним 9-А класом. Перед тим як провести експериментальне дослідження, ми перевірили рівень їх початкових знань.

Результати наведені в таблиці 3.

Таблиця 3.

№ з/п	Прізвище та ім'я	Бали			
		Підсумковий		Середній	
		До	Після	До	Після
1.	Бега Олена	6	8	,3	6
2.	Бондар Катерина	7	8		
3.	Воронюк Олена	3	4		
4.	Воронко Віталія	6	6		
5.	Герасимович Катерина	6	8		
6.	Герух Вікторія	7	8		
7.	Деркач Ольга	6	6		
8.	Ліщук Надія	8	10		
9.	Мирончук Ірина	7	10		
0.	Мішковець Тамара	7	8		
1.	Сокіл Ольга	6	8	7,	6

Схожі результати я отримала в 9-А класі, таблиця 4.

Таблиця 4.

№ з/п	Прізвище та ім'я	Бали			
		Підсумковий		Середній	
		До	Після	До	Після
1.	Базан Олена	6	7		

2.	Богацька Наталія	8	7	,0	,1	6
3.	Вашай Тетяна	4	6			
4.	Єримчук Олена	7	7			
5.	Жалко Катерина	5	6			
6.	Заєць Тамара	8	8			
7.	Коваль Ольга	5	6			
8.	Конончук Ірина	7	7			
9.	Мельник Світлана	3	2			
0.	Огінська Світлана	7	6			
1.	Семенюк Валентина	9	8			
2.	Сирник Юлія	4	4			

Для цього було розроблено комплекс групових навчально-творчих завдань (див. додаток 1).

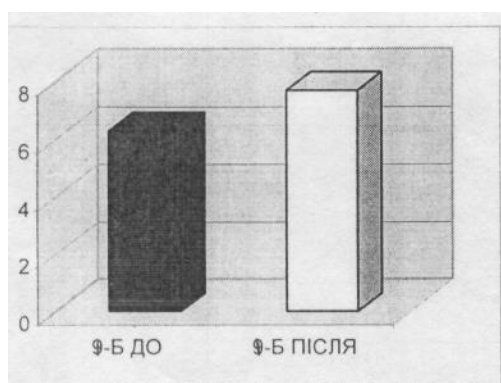
Результати знань зображено графічно:

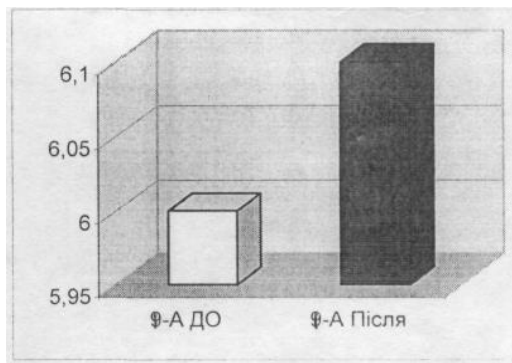
В процесі занять за учнями експериментальної групи проводились спостереження і контроль за засвоєнням ними тем.

В основу навчально-творчого процесу був покладений комбінований тип уроків, на яких більша частина часу відводилася самостійній практичній роботі. Так учням 9 класу було запропоновано навчально-творчі завдання проблемного характеру. Такого типу навчально-творчі завдання були запропоновані учням з урахуванням їхніх індивідуальних можливостей та рівня підготовленості (див. додаток). Саме тому для більш ефективного засвоєння матеріалу у ході експерименту ми поділили клас на групи, в кожній з яких було назначено учня – консультанта.

Групова форма організації навчальної діяльності використовувалася на всіх етапах засвоєння навчального матеріалу. У випадку проведення нашого навчального експерименту більш продуктивною була фронтальна діяльність класу під керівництвом учня – консультанта та вчителя. На заключному занятті, після виконання практичних робіт і вивчення відповідного теоретичного матеріалу, в експериментальній і контрольній групах була проведена підсумкова письмова контрольна робота. Вона складалася таким чином, щоб її могли виконати і учні контрольної групи на рівні оптимальної доступності. Ця контрольна робота, яка передбачала перевірку знань і розумових вмінь проводилась в кінці експерименту.

В кінці проведеного експерименту ми порівняли результати рівня знань експериментального класу, в якому використовувалась розроблена методика і в контрольного класу, де вона не використовувалась. При підбитті підсумків нашого експерименту ми виявили, що рівень знань в 9-Б класі вищий, ніж відповідний рівень знань 9-А (контрольного) класу. Результати експериментального 9-Б класу таблиця 1, 9-А у таблиці 2.

Все це приводить до висновку, що розроблена мною методика ефективно спрацювала, вона сприяла формуванню в учнів стійких профорієнтаційних знань на уроках української мови та літератури. А тому дана методика може мати в навчально-виховному процесі в загальноосвітній школі, тому що вона виправдана результатами дослідження нашого експеримент.

2.3 Аналіз результатів експериментального дослідження

З метою вивчення результатів дослідження експериментальної і контрольної груп було здійснено контрольний експеримент, в якому використано наведену вище систему критеріїв ефективності організації творчої діяльності учнів: суб'єктивно-продуктивні, об'єктивно-продуктивні.

Перша група критеріїв визначається рівнем розвитку дозвільного колективу; друга - комплексом творчих характеристик особистості учнів, розвиток яких відбувається в процесі організації творчої діяльності. Серед творчих характеристик особистості, які обґрунтовують сучасні вчені, нами було обрано: активність, самостійність та комунікативно-творчі уміння.

Співставлення рівнів розвитку даних характеристик в учнів експериментальної та контрольної груп під час проведення констатуючого експерименту дозволило нам зробити висновок, що групи є тотожними за визначеними критеріями. Динаміка розвитку

зазначених творчих характеристик учнів спостерігалася нами у формуючому експерименті. З метою визначення змін, що відбулися в групах, протягом формуючого експерименту нами було проведено дослідження творчих характеристик учнів експериментальної та контрольної груп.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання роботи було вирішено поставлені завдання . рішення яких відображені у нижче наведених положеннях .

1. Проаналізовано стан дослідженості проблеми формування граматичної компетентності учнів 9 класів у наукових розвідках. Було встановлено, що невід'ємною складовою вивчення англійської мови виступає вивчення граматики. Без знання граматики людина не зможе повністю розуміти мовлення інших і побудувати власне мовлення таким чином, щоби її зрозуміли. Інакше кажучи, незнання граматики може стати тією перепорою, що ускладнить чи унеможливить процес комунікації. Проблема навчання граматики англійської мови в 9 класах знаходить відображення в роботах Н.Гальської, І. Зимньої, О. Коломіної, С.Логуної, З.Никитенко, С. Ніколаєвої, С.Романа та інших науковців.

2. Охарактеризовано поняття ІКТ та особливості їхнього використання на уроках іноземної мови . Методика викладання іноземних мов зазнала певних змін у організації процесу та методів навчання, його структурі та змісті. На сьогоднішній день найпоширенішим та дієвим методом викладання та навчання іноземних мов, безперечно, є комунікативно-орієнтований, який покликаний максимально наблизити учнів до реальних умов іншомовного середовища. А активне застосування комп'ютерних технологій є одним із засобів реалізації цього методу. Саме тому перед спеціалістами в галузі комп'ютерних технологій, лінгвістами, методистами та викладачами іноземних мов виникла необхідність вдосконалення методики викладання, застосовуючи сучасні інформаційні технології . Таким чином, комп'ютер бере на себе левову частину рутинної роботи викладача, вивільняючи йому час для творчої діяльності, що на сучасному рівні розвитку техніки не може бути віддана комп'ютеру.

3. Визначено методики формування граматичної компетентності учнів 9-х класів за допомогою сучасних ІКТ на уроках іноземної мови. В залежності від способів організації матеріалу та використання специфічних допоміжних засобів методи мають також відповідні назви: метод програмованого навчання, метод з використанням ЕОМ і т. ін. Історія методики навчання іноземних мов завжди була орієнтована на пошуки найбільш раціонального методу навчання. Вважається, що найдревнішим був натуральний метод, згідно з яким іноземна мова засвоювалась так, як дитина засвоює рідну мову - шляхом наслідування (імітації) готових зразків, багаторазового повторення їх та відтворення нового матеріалу по аналогії з вивченим. Кожен метод має властиві йому позитивні та негативні сторони і за певних умов має свою об'єктивну цінність. Проте у всі часи методи, що використовувались в різних навчальних закладах, перебували в найбезпосереднішій залежності від соціального замовлення суспільства, яке впливало на мету і зміст навчання іноземних мов і навіть на вибір тієї чи іншої мови.

4. Розроблено авторську систему завдань для формування граматичної компетентності учнів 9 класів за допомогою сучасних ІКТ на уроках іноземної мови. Упроваджено технологію інтерактивного навчання, яка сприяє не тільки процесу здобуття та накопичення знань, умінь і навичок, а й забезпечує формування в учнів основних компетенцій; самореалізацію особистості, зокрема через самоосвіту, яка сприяє саморозвитку. У процесі роботи простежується певна динаміка змін в учнів, пов'язаних із навчальною діяльністю. Застосовуючи інтерактивні технології на своїх уроках, відчутно зріс інтерес дітей до навчання, значною мірою покращилося усне та писемне мовлення школярів, підвищився рівень навчальних досягнень учнів.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Бігич О.Б. Способи контролю розуміння почутого / прочитаного англомовного повідомлення молодшими школярами / О.Б. Бігич // Іноземні мови. – 2001. – №2. – С. 42–44.
2. Вовк О.І. Сучасна стратегія формування англомовної граматичної компетенції у студентів-філологів / О.І. Вовк // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. - 2008. - № 27. - С. 5-10.
3. Гапонова С.В. Планування граматичного етапу уроку іноземної мови / С.В. Гапонова // Іноземні мови. – 1997. – №3. – С. 6–10.
4. Гез, Н. И. Система упражнений и последовательность развития речевых умений и навыков / Н. И. Гез // Иностранные языки в школе. – 1969. – № 6. – С. 29–40.
5. Городилова, Г. Г. К вопросу о характеристике начального этапа через уровень сформированности навыков и умений говорения / Г. Г. Городилова; под ред. А. А. Миролюбова, Е. Ю. Сосенко // Вопросы обучения русскому языку иностранцев на начальном этапе. – М.: Русский язык, 1976. – С. 39–45.
6. Горохова Т. О. Формування граматичної компетентності майбутніх учителів української мови на основі текстів етнопедагогічного змісту / Т. О. Горохова // «Молодий вчений». – № 6. – 2014. – С. 120–123.

7. Долина А. В. Методика вдосконалення фонетичної компетенції у майбутніх учителів англійської мови у самостійній роботі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец.13.00.02 «Теорія та методика навчання : германські мови» / А. В. Долина. – К., 2012. – 22 с.

8. Донченко Т. К. Організація навчальної діяльності учнів на уроках рідної мови / – Т. К. Донченко. К.: Фундація ім. О. Ольжича. – 251 с.

9. Жустеева Г.А. Использование графических опор в процес се обучения аудированию английской речи: Автореф. дис. ... канд.. пед. наук. – М., 1991. – 16 с.

10. Заброцький М. Основи вікової психології. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. – С. 57-107.

11. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/ наук. ред. укр. Видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва; пер. з англ. О.М. Шерстюк. – К.: Ленвіт, 2003 – С. 273, С.112- 113.

12. Ігнатенко В.Д. Електронний кейс для навчання майбутніх перекладачів анотативного й реферативного видів перекладу / О. Б. Бігич, Д. А. Руснак, В. В. Стрілець, Т. І. Коробейнікова, О. В. Ярошенко, В. Д. Ігнатенко / заг. і наук. ред. О. Б. Бігич // Кейсова і подкаст технології формування міжкультурної компетентності: кол. моногр. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2017. – С. 117-132.

13. Ігнатенко В. Д. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання / В. Д. Ігнатенко // Наукові пошуки молоді у третьому тисячолітті: матеріали державної науково-практичної конференції молодих учених, аспірантів і докторантів, м. Біла Церква, 19–20 травня 2016 р. – Біла Церква, 2016. – Ч. 2. – С. 65–66.

14. Ігнатенко В. Д. Використання платформи Moodle у процесі навчання письмового перекладу майбутніх філологів / В. Д. Ігнатенко // Методичні та психолого-педагогічні проблеми викладання іноземних мов на сучасному етапі: Матеріали VII науково-методичної конференції з міжнародною участю. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна. – 2014. – С. 56–58.

15. Квасова О. Г. Основи тестування іншомовних навичок і вмінь: На: вчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2009. – С.49–53.

16. Коломінова О. О., Роман С. В. Організація підсумкового контролю навчальних досягнень учнів з англійської мови у початковій школі // Іноземні мови. – 2011. – № 3. – С. 44–45.

17. Коломінова О. О., Роман С. В. Сучасні технології навчання англійської мови у старшій школі/ О. О. Коломінова, С. В. Раман//Іноземні мови. –2010. – №2 с. 40–47.

18. Кушнір Т. І. Специфіка реалізації традиційних методів навчання у процесі вивчення синтаксису / Т. І. Кушнір // Молодий вчений. – № 4. – 2016. – С. 545–549.

19. Литвин С.В., Склярєнко Н.К. Навчання писемного спілкування учнів старшої загальноосвітньої школи. «Бібліотечка журналу «Іноземні мови»», вип. 2/2001. – К.: Ленвіт, 2001. – 48 с.

20. Локшина О. Контроль та оцінка успішності учнів у школах Західної Європи. – К.: КМБІУВ ым. Б.Грынченка, 2002. – 52 с.

21. Мазунова Л.К. Письмо как способ и средство сохранения фенотипа «человек культурный». – М.: Наука, 2006. – 304 с.

22. Малюх А. О., Майєр Н. В. Використання електронних тестових завдань для контролю рівня сформованості франкомовної гра: матичної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів // Іноземні мови. – 2013. – № 2. – С. 64–66.

23. Мартинова Р. Ю. Цілісна загальнометодична модель навчання іноземних мов: [монографія] / Р. Ю. Мартинова. – К.: Вища шк., 2004. – 454 с.

24. Маслюк Ю. А. Проблеми використання комунікаційних технологій у навчальній діяльності // Інновації в освіті. - 2006. - № 1. - С. 117-123.

25. Методика навчання іноземних мов і культур. – К.: Ленвіт, 2013. – С. 256–257.

26. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / За ред. М. І. Пентилуок: Підручник для студентів філологічних факультетів університетів. – К.: Ленвіт, 2005. – 400 с.

27. Методика інтенсивного обучения иностранном языке. Под ред. В.А. Бухбиндера и Г.А. Китайгородской. К.: «Вища школа», 1988. – С. 45-84.

28. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика. Підручник/колектив авторів під керівництвом С.Ю. Ніколаєвої. - К.: Ленвіт, 2013. – с 220.

29. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: Курс лекцій: [навч. – метод. посібник для студ. мовн. спец. осв.-кваліф. рівня «магістр»] Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. / за ред. С.Ю.Ніколаєвої – К. : Ленвіт, 2011. – 344с.

30. Нікітіна А. В. Опанування методики навчання основних понять граматики майбутніми вчителями-словесниками [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/domtp/2008_2/nikitina.pdf

31. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу / С. Ю. Ніколаєва // Іноземні мови. – 2010. – № 2. – С. 11–17.

32. Пентилюк М. Концепція когнітивної методики навчання української мови / М. Пентилюк, А. Нікітіна, О. Горошкіна // Дивослово. – 2004. – № 8. – С. 5–7.

33. Плиско К. М. Принципи, методи і форми навчання української мови (Теоретичний аспект) : навч. посіб. / Катерина Миколаївна Плиско. – Х.: Вид. група «Основа», 1995. – 240 с.

34. Професійно-методична підготовка студентів-філологів у вищому навчальному закладі: монографія / Н.В. Зінукова, Л.В. Калініна, І.В. Самойлюкевич, Н.Р. Петранговська, О.Р. Світлична, І.І. Березенська, Н.П. Сіваєва, О.С. Гуманкова, Л.В. Барало, О.А. Зимовець, С.Б. Моркотун, Ю.М. Жилиєва, А.М. Мормуль, І.Ф. Литнєва, Є.М. Карпенко. Д.: Вид-во ДУЕП, 2009. – 494 с.

35. Рубинштейн, С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2002. – 720 с.

36. Скалій Л.І. Використання інформаційних технологій у формуванні граматичної компетенції // Іноземні мови. – 2003. – №4. – С. 5-9.

37. Скляренко Н.К. Навчання граматичних структур англійської мови в школі. Посібник для вчителів. – К.: Рад. школа, 1982. – 103 с.

38. Скляренко Н.К. Обучение речевой деятельности на английском языке / Н.К. Скляренко и др. – К., 1988.

39. Скляренко Н.К. Систематизація і повторення іношомовного граматичного матеріалу в основній і старшій школі // Іноземні мови. – 2005, №2. – С. 3-7.

40. Скляренко, Н. К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмій / Н. К. Скляренко // Іноземні мови. – 1999. – № 3. – С. 3–8.

41. Скляренко, Н. К. Типологія вправ в інтенсивному навчанні іноземних мов / Н. К. Скляренко // Гуманістичні аспекти лінгвістичних досліджень і методики викладання іноземних мов: зб. наук. пр. – К.: Київський держ. пед. ін-т іноземних мов, 1992. – С. 9–14.

42. Словник-довідник з української лінгводидактики: навч. посіб. / Кол. авторів за ред. М. І. Пентиліук – К.: Ленвіт, 2015. – 320 с.

43. Стеченко Т.О. Формування професійно орієнтованої англomовної граматичної компетенції майбутніх філологів: дис. канд. пед. наук:13.00.02/ Т.О. Стеченко. – К., 2004. – 200 с.

44. Тригуб І.П. Формування граматичної компетенції у студентів ВНЗ у процесі вивчення англійської мови/ І.П. Тригуб // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2014. – №10. – С.74-77.

45. Тригуб І. П. Формування граматичної компетенції у студентів немовних у процесі вивчення англійської мови / І. П. Тригуб // Наук. вісн. Міднародн. гуманітар. ун-ту. Сер.: Філологія. – 2014. – № 10. – Т. 2. – С. 74–77.

46. Українська мова: 10–11 класи. Програма для профільного навчання учнів ЗНЗ. Філологічний напрям, профіль – українська філологія / Л. І. Мацько, О. М. Семенов. – Суми: РВВ СОППО, 2010. – 82 с.

47. Щукин А. Н. Методика обучения речевому общению на иностранном языке. Учебное пособие. – М.: Издательство Икар, 2011. – С. 116–118.

48. Роберт И. В. Теория и методика информатизации образования (психолого-педагогический и технологический аспекты). – 2-е изд., доп. – М. : ИИО РАО, 2008. - 274 с.

49. Рогова Г.В. Методика обучения иностранном языкам в США / Г.В. Рогова, Ф.М. Рабинович, Т.Е. Сахарова. – М., 1990.

50. Роман С.В. Структура і зміст уроку іноземної мови у початковій школі // Іноземні мови. – 2004. - № 2. – С. 44-50.

ДОДАТКИ

Додаток 1

УРОК

Тема: Сполучені Штати Америки. Загальна характеристика.

Цілі: повторити лексичний та граматичний матеріал теми «США. Загальна характеристика.»:

- практикувати учнів у читанні тексту з метою отримання загального уявлення та точного, повного розуміння усієї інформації, що в ньому міститься;
- підготувати до самостійного висловлювання на основі вивченого матеріалу з теми;
- розвивати мовну здогадку та мовленнєву реакцію учнів;
- сприяти розвитку мовлення, культури спілкування, пам'яті та уваги;
- виховувати інтерес до вивчення історії та звичаїв іншої країни виявляти зацікавленість до теми.

Обладнання: карта США, національний прапор, ілюстрації з видами міст США і монументів, картки для роботи в парах та групах.

Методи навчання: наочний, словесний, інтерактивні, творчий.

Тип уроку: повторювально – узагальнюючий.

Клас: 9

Хід уроку

I. Підготовка до сприйняття іноземного мовлення Greeting

T. Good morning my dear friends. I am glad to meet you, and now let's begin our work.

Warming up:

Робота над римуванням для підвищення особистісної самооцінки учнів

«Chant To Build up Your Self-Esteem» I'm a student

I'm a clever student I'm a fantastic student I'm a brilliant student

I'm the best student in the world

T. I think you are sure in your efforts and we can start our work. Aim

T. Look at these pictures and try to guess the topic of our lesson.

P1,P2,P3,...

T. Yes, you are right. The topic of our today's lesson is « The United States of America.»

- What do you want to know about America?

P1,P2,P3,...

T. We are going to talk about the United States of America, its geographical position, large cities, holidays.

- We have to activate the words and expressions we have learned at the previous lesson by using them in oral speech.

-Would you like to pretend to be a participant of an international conference?

O.K. We are going to do all these.

By the end of the lesson you should be able to:

to identify main ideas and details from the text for reading;

to play the game «The Cleverest Student» II. Основная часть урока

Mind-map «The USA»

T. What words do you associate with the words «The United States of America»?

Write them on the blackboard making «Mind Map».

—

T. Make up your own sentences using these words and word-combinations. Reading: «The Discovery of America».

T. I advise you to make a trip around this interesting country. Let's start from the history.

Pre-reading Activities:

-Who discovered America?

-Do you know when America was discovered and why it was called the «New World»?

While-Reading Activities:

T. Read the text and try to find the answers there. I'll give you 3 minutes. THE DISCOVERY OF AMERICA

In our days everybody knows what the word "America" means. First of all it is the name of the country - the United States of America - or just America. And then America is the name of two continents - North America and South America. These two continents, North and South America, form the part of the world called America.

Christopher Columbus discovered America in 1492.

"In fourteen hundred and ninety-two Columbus sailed the ocean blue..."

This is a song that many children learn about Christopher Columbus and his journey to America.

We don't know much about the man. He was born in Italy but lived in Spain for a long time. He was a seaman and made many sea voyages. In 1492 the King and the Queen of Spain gave him money to go to India. He decided to sail west as he was sure that our planet was round. And after sailing 4000 miles [mailz] (6400 kilometres), he reached some land. Columbus thought that it must be India but it was not. It was a new land -a new continent. It was

America - Central America in fact. People began to speak about the land as "the New World".

T. Answer my questions:

1. Who discovered America?
2. When was America discovered?
3. Why was it called the « New World»?

T. Look through the text again and say if the following sentences are true or false:

True, false .

1. The word America means the name of the country and the name of two continents
2. Christopher Columbus discovered the new continent America.
3. Christopher Columbus discovered the new continent in 1492.
4. Nobody remembers Columbus's, voyage.
5. People know everything about this famous discoverer.
6. Columbus was born in Spain.
7. Columbus lived all his life in Italy.
8. "The New World" was the name of the new land.

Communicative Activities

T. At last we are in America. The Americans believe that if they work hard they can have what they want and be what they want. This is a part of what they call « the American Dream». That is why the Americans are so hard-working.

Let's try to be the real Americans and try to work as hard as we can to get good results.

a) matching.

T. America is so unusual country. We have spoken much about it. You have a lot of information about it. And now let's revise the most interesting points.

Stand up and go to the blackboard, you will get cards with beginnings and endings of the sentences. Find your partner.

1. The USA is one of / the most developed countries in the world.
2. The USA is washed by / three oceans.
3. New York is / the biggest city in the USA.
4. Washington D. C. Is / the capital of the USA.
5. Its independence / was declared in 1776.
6. Sometimes the USA is called / the «New World».
7. The American flag is called / the Stars and Stripes.
8. There are fifty states / in the United States.
9. Each state has / its own name.

b) Group workshort monologues

T. Let's make three groups. Imagine that you are the participants of the international conference devoted to the anniversary of the discovering of America, and you will have special tasks to present your country or your city as good as you can. I'll give you 3 minutes.

- 1 group: «The geographical position of the United States of America.»
- 2 group: «Washington D.C. and other big cities»(New-York).
- 3 group: «American holidays.»

c) Writing.

T. What questions would you like to ask about America if you have a chance to speak to the real American? Write them down on the blackboard. (10 questions)

Role-play «The Cleverest Student»

T.I see you know much about the USA. You are clever. Let's play the game «The Cleverest Student». I'll ask you questions and you must answer them as quickly as possible. (HO)

T. You have worked brilliantly! All of you are clever.

III. Завершальна частина уроку

Домашнє завдання

T. Your home tasks will be : 1.Скласти кросворд «США»

2. Скласти 7 запитань до американського друга з листування.

Підсумок уроку. Рефлексія.

T. So, let's make a conclusion. Today we've discussed the USA in different ways and now we'll all together summarize it.

- Why are the American people proud of their country?
 - Do you know what the American people call « the American dream»?
 - What have we to do for living better in our own country?
 - What new information have you learned during the lesson?
 - What was the most interesting for you?
 - What difficult points have you met?
 - Where can you use this knowledge?
- I think that we are the real Americans, we have worked hard and as a result your marks are... .

HO1.

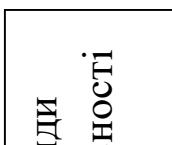
The Cleverest Student.

1. Where is the USA situated?
2. What is the territory of the USA?
3. How many oceans is it washed by?
4. What is the longest river?
5. What countries does it border on?
6. What lakes are there in the country?
7. What is the largest city in the USA?
8. What is the capital of the USA?

9. On what river does Washington stand?
10. What was the first capital of the USA?
11. What nickname does New York have?
12. When is the birthday of the USA?
13. How many states are there in the USA?
14. How many states formed the USA first?
15. Who was the first president of the United States?
16. What is the symbol of America?
17. How many stripes are there on the American flag?
18. How many stars are there on the American flag?
19. What kind of country is the USA?
20. How often is the president of the USA elected?
21. What is the largest state of the United States?

Додаток 2

Зв'язок 4 видів мовленнєвої діяльності

Усне мовлення

Писемне мовлення